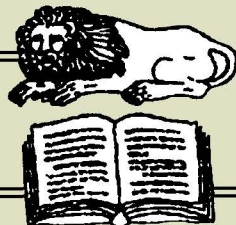
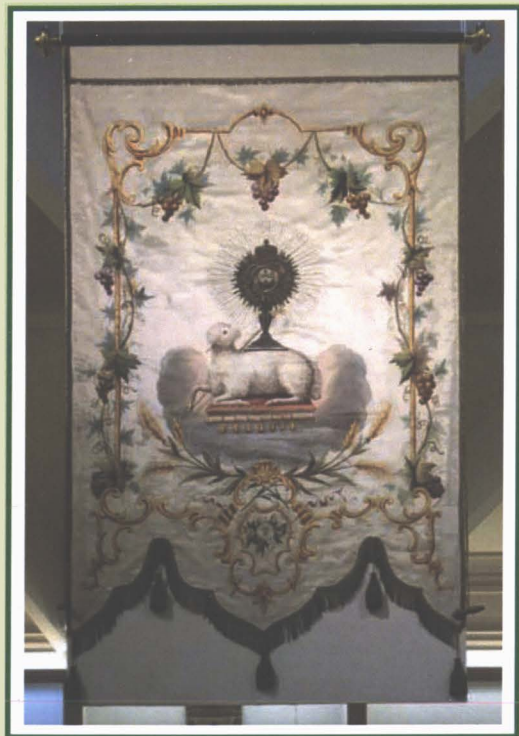

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

119. szám

Húsvét

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2020

Jeromos füzetek 119. szám

Lobogó (Eucharisztikus Kiállítás, Budapest)	címlap
Ajánlás	1
Eucharisztikus Kongresszusra készülünk (Székely János)	2
Efezus	8
„Élő Ige” bibliaiskola (Vágvölgyi Éva)	21
Középkori egyetemek	48
Szentföldi régiségek	53
Társulatunk életéből	62
Ajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k

Az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig. Tel.: 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Gyürki László, Kocsis Imre,
+Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: X-Site.hu Kft.

Ajánlás

Az Istenről megfélemezett ember érzi magában a végtelen utáni vágyat, ezért balgán magának bálványokat állít és elkezdi azokat imádni! Sokféle aranyborjút önthetünk magunknak, melyet Isten helyett mindennél jobban szerethetünk, ideig-óráig még "sikeresen" imádkozhatjuk is őket! Bálványod lehet a párod, szerelmed, a szex, az autód, a vagyoned, focicsapatod, de itt gondolhatunk akár a népünkre, egyházunkra, a világ békéjére, jóra-roszra, bármire, amit a mai ember oly gyakran Isten helyett választ, és mitől türelmetlenül várja az ő lelke nyugalalmát, boldogságát, testi - lelki kiteljesedését! Természetesen a bálványimádó ember csalódni fog, hogyan is tudná a Végtelent a véges pótolni, hogyan állhatna sikeresen a teremtmény a Teremtő helyébe? Ilyenkor az együgyű ember a "bálványt" okolja a csalódásáért, és letaszítja, összetöri az őt boldoggá nem tevő "aranyborjút". Nem ő az igazi - vádaskodik - majd kapkodva elindul, hogy egy újabb bálványt keressen magának, ami értelmet, örömet adhat az ő zsákutcában vergődő életének!

„Nyugtalan az én lelkem – írja Szent Ágoston –, míg meg nem nyugszik Benned, ó Istenem.” Ez a nyugtalanság ott dörömböl mindannyiunk vérében, eláthatod, de egészen biztos, hogy mint bűvópatak felszínre fog törni! Milyen jó lenne észrevenni, hogy egyedül Istenben találhatjuk meg oly nagyon keresett nyugalunkat, életünk értelmét, örök boldogságunkat! Döbbenjünk rá, hogy a végtelen Szépségre, Jóságra, Békére, Bölcsességre, Szeretetre, Irgalomra csak a mi szerető Mennyei Atyánk karjaiban találhatunk rá!

Csaba testvér

Kongresszusra készülünk

Kedves Testvérek!

Az Eucharisztikus kongresszusra készülünk, Krisztus Testének és Vérének ünnepére. Azt ünnepeljük, Isten nem csak megalkotta értünk ezt a gyönyörű, csodaszép világot, szeretetből teremtett minket, s nem is csak távolról akarta az embert szeretni, nem csak valamit akart nekünk adni, önmagát akarta odaadni egészen, egészen egy akart velünk lenni. Azt a fölfoghatatlan titkot ünnepeljük, hogy a világot teremtő hatalmas Isten az apró, porszem teremtményével, velünk egygé akart válni, önmagát kínálja nekünk. Minden emberi szeretet is ugyanerre törekszik. Ha egy férfi és egy nő szeretik egymást, össze akarják kötni az életüket, akkor azt mondják egymásnak, hogy mindaz, amim csak van, és ami vagyok, legyen a tiéd. Mindazt, ami az életemben szép és értékes, a testemet és a lelkemet neked adom, hogy táplálkozhass belőle.

Az emberi szeretet is erre a totális odaadásra, egygé válásra vágyik. Amit az emberi szerelem soha nem tud tökéletesen, végérvényesen megtenni, csak pillanatokra, csak töredékesen, azt az Isten szeretete megteszi, önmagát ajándékozza nekünk. Nagyon jó arra gondolnunk, hogy Isten már a szavaiban is önmagát akarta nekünk adni. Amikor Isten szólt, elsősorban nem információkat akart közölni, a Biblia nem hittankönyvhöz hasonlít. Isten nem okos dolgokat akart nekünk elmondani. Mindenekelőtt önmagát akarta belerejteni a szavaiba. 20. század egyik legnagyobb teológusa, Rahner mondta, a kinyilatkoztatás önközlés, Isten önmagát akarta nekünk adni a szavaiban. A Biblia végtelenül egyszerű mondatokkal van tele, ahhoz hasonlóakkal, amelyeket egy édesanya mond a gyermekének: ne félj, én veled vagyok, ha tengereken kelsz is át, ott leszek, a folyók nem borítanak el. Isten azért szólalt meg, hogy önmagát adhassa nekünk. Az ő jelenlétének a tüze rejtőzik a Biblia szavaiban, sorok között.

Az az ember kezdi érteni a Bibliát, aki megérzi ezt a tüzet, betűk mögött, a sorok között. Isten szava elsősorban nem betű, hanem lélek és élet, Isten élő jelenlétét hordozza. Akkor kezdjük érteni a Bibliát,

ha magunkon érezzük Jézus tekintetét, ugyanúgy, mint valaha Máté, aki a vámasztaltól felkel, megbabonázva mindent otthagy.

A Biblia nem egy kényelmes könyv, nem érthetjük meg a fotelban ülve, lapozgatva, csak az életünkkel érthetjük meg. Az ember tudja a maga életébe beengedni az élő Istent, ha engedjük, hogy ott sok mindent fölfor-gasson. 14 éves voltam, amikor először szinte a teljes Ószövetséget elol-vastam egy nyáron. Bala-tonnál voltunk, úgy em-lékszem erre vissza, hogy alig értettem az Ószövet-

ségnek a történeteiből a részleteket, a neveket, hogy melyik király melyik ellen harcolt, és miért. A részletekből alig értettem valamit, és mégis hatalmas élmény volt. Sokszor ott hasaltam vagy ültem a fűben, a Balaton partján egy gyönyörű jegenyesor van, fújta a fákat a szél, futottak a felhők az égen, és azt éreztem, hogy mintha odaátról jönnének a szavak, éreztem a Biblia hatalmas erejét és szépségét, az élő Istent, aki szól. Kedves fiatalok, mindannyitokat bátorítlak arra, hogy vegyétek a kezetekbe ezt a könyvet, akkor is, hogyha nem értitek egészen, az élő Isten rejtőzik benne, az ő ereje. Az ember életét teljesebbé teheti, egy szép lendületet adhat egy emberi életnek. Boldog, aki olvassa. Isten már a szavaiban is önmagát akarta nekünk adni, ez teljeseedik be aztán az Eukarisztiában, a saját testét, önmagát kínálja nekünk Jézus. Az élet kenyerét, amely életet ad a világnak.

Amerikában történt a 20. század elején. Orvosok elcsodálkoztak azon, hogy nagyon sok olyan kis csecsemő, akiket a szülei eldobtak, eltaszítottak maguktól, otthagytak a kórházban, nagyon sokan ezek közül a csecsemők közül a csecsemőotthonokban meghaltak. Nem tudták kideríteni, hogy mi lehet ennek az oka, hogy ilyen magas

a halálzási arány az elhagyott kisgyermek között, és jártak otthonról otthonra, aztán átjöttek Európába, itt is mindenütt ugyanazt találták. Egyetlen kivétel volt, Németországban, Düsseldorfban volt egy otthon, ahol sokkal több csecsemő életben maradt, s csodálkoztak, hogy mi lehet ennek az oka. Sokáig vizsgálgatták azt az otthont, semmi különlegeset nem találtak, ugyanolyan tápszereket adtak, ugyanolyan orvosságokat. Aztán felfigyeltek valamire. Volt ott, az otthonban egy nagyon idős ápolónő, Anna néninek hívták, akinek nem volt családja, s miután nyugdíjba ment, kérte, hogy hadd maradjon ott a kórházban. Csináltak neki egy kicsi szobát az egyik lépcső alatt, ott lakott Anna néni, és minden nap az összes csecsemőt a kórházban végigjárta, kézbe vette őket, megsimogatta őket, becézgette őket. Ez volt a különbség. E miatt a simogatás miatt, e miatt az emberi szó miatt voltak képesek ezek a csecsemők dönteni az élet mellett, küzdeni az életükért.

A szeretet életet adó erő. A szeretet teremtő és alakító hatalom. Krisztus ilyesfajta kenyeret ad nekünk, a szeretet kenyerét. Nem is csak kis csecsemőnek van égető szüksége erre a fajta teremtő szeretetre, hanem a felnőtt embernek is éppen így. Hadd idézzek föl egy esetet abból az időből, amikor még katonaságnál voltunk még a szeminárium előtt, és minket, kispapokat büntetett előéletű fiatalokkal tettek egy laktanyába. Volt közöttük egy nagyon nagytermetű cigányfiú, aki rettenetesen rondán káromkodott, mindenkinek az anyját szidta, de ami a legmeglepőbb volt, a végén mindig a saját anyját is szép cirkalmasan mindennek elmondta. Csodálkoztunk rajta, és egyszer megkérdeztük tőle, hogy miért szidja a saját anyját is. Elmondta, hogy amikor ő megszületett, az édesanyja úgy, ahogyan volt, a szülés után egy rongyba betekerte, s otthagya a kisgyermekét egy kórház lépcsőjén. Soha életében azt sem tudta meg, hogy hogy hívták a szüleit, vezetéknevet is az állam adott neki. Azt sem tudta meg, hogy vannak-e testvérei, egy szál egyedül nőtt föl a világban. Akkor megértettük, hogy miért beszél ő így. Nem tudta, hogy mit jelent az, hogy édesanya. Ahol nekünk az édesanyánk iránti szeretet és hála volt a szívünkben, ott az ő lelkében egy nagy seb volt. A beszéde egy kicsikét tükrözte az életének a megsebzettségét. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy így van ez a mi életünkben is. Az, hogy hogyan

beszél valaki, az tükrözi azt, hogy milyen a lelke, a szavaink a szívünkől jönnek elő, a beszéd a lélek tükre. Ha valaki észreveszi azt, hogy sok csúnyaság is előjön, kijön a száján, az egy rossz jel, jelzi, hogy talán valami belül is durvábbá vált, megváltozott.

Volt ezzel a fiúval aztán egy nagyon szép élményünk. Karácsony előtt őt sem engedték haza, mert nagyon sok konfliktusa volt a tisztekkal, és minket, kispapokat sem. Nem volt a laktanyában semmiféle karácsonyi ünnep, még karácsonyfát sem állítottak föl. Tudtunk azonban a fenyőfákról néhány gallyat törni, szereztünk egy-két gertyát, és volt néhány narancsunk, valaki kapott egy csomagot, és abból maradt még néhány narancs. Ez volt a teljes karácsonyi díszlet. Estefelé, ahogy a tisztek elmentek, a szobában énekeltünk néhány karácsonyi éneket, utána elhatároztuk, hogy azt a néhány narancsot odaadjuk ennek a fiúnak, akitől, ahogyan mondtam, elég sokat szenvedtünk. Döbbenetes volt, ahogy odaléptünk hozzá és a kezébe adtuk, ez a hatalmas termetű fiatalember elkezdett sírni, és azt mondta, hogy ő még soha életében ilyen ajándékot nem kapott. Egyforma ajándékot kapott, amit adnak mindenkinek az intézetben, de hogy neki személyesen bárki bármit adjon, ez vele most fordult elő először életében.

A szeretet életet adó erő, hogyha valaki átéli azt az ajándékot, amit Isten ad nekünk, az ő szeretetét, akkor természetes lesz az, hogy másoknak is továbbadjuk, hogy mi is hasonlóvá válunk az Eucharisztiahoz, a mi életünk is megtört kenyér lesz, odaadott élet, ahogyan gyönyörűen mondja a magyar mondás a nagylelkű emberről, jó, mint egy falat kenyér, sokan táplálkozhatnak belőle. Jézus a saját testét adja nekünk, azért, hogy testvérekké tegyen minket, eggyé tegye ezt a világot. Föl akarja építeni az ő különleges, titokzatos testét, ahol egymásnak valóban testvérei vagyunk, egy lélek jár át minket, Krisztus szeretetének a lelke, és ez által eggyé lehetünk, testvérekké válunk. Sajnos, a mai világ nem ilyesfajta társadalmat épít, sokkal inkább egy piramis szerű társadalmat építünk, ahol mindenki küzd a másik ellen, hogy följuthasson a piramis csúcsára. A szabad versenyt magasztalják, állítólag az fogja megoldani a világ minden gondját, és nem veszik észre, hogy ebben a szabad versenyben a gyöngye, a szegény, a beteg, az idős mindig menthetetlenül lemarad. Ez a fajta

küzdelemre nevelő világ aztán rengeteg depressziós, keserű embert termel, azért is, mert nem tud mindenki mindig a csúcsra följutni. De még inkább azért, mert az ember nem erre született, nem arra születünk, hogy könyökölve küzdjünk egymás ellen, hanem arra születünk, hogy szeressünk és adjunk. Az ember akkor lesz boldog, ha sikerült odaadnia az életét. Krisztus egyetlen testnek szerette volna az emberiséget. Olyan testnek, ahol így mondja Szent Pál apostol, a gyöngére különleges módon figyelünk, a gyöngére még több szeretet, odafigyelés jut. Manapság látjuk egész Európában, de talán különös drámaisággal itt Magyarországon a nagy szolidaritási rendszereink, az egészségügy, az oktatásügy összeomlását. Ennek nem csak, és nem is elsősorban anyagi okai vannak, nem elsősorban a pénzhiány az oka. Sokkal mélyebb okai vannak. Kezd eltűnni az emberekből a testvériességnek az a tudata, hogy valóban összetartozunk, a gyenge, az idős is testvérem, és a világ legtermészetesebb dolga, hogy a gondjait magamra veszem, boldog vagyok, hogyha adhatok neki, s embertelenné válnék, hogyha nem nyújtanék neki segítő kezet. Kezd eltűnni a testvériesség érzése.

Jelenlegi Szentatyánk írta a reményről szóló körlevelében, hogy egy társadalom emberiességének a legfőbb mércéje az, hogy hogyan fordul a gyengéhez, az időshöz, a szegényhez, a beteghez. Kezd eltűnni az emberiesség, a testvériség tudata. Az oktatásügyünk válságának az egyik legfőbb oka pedig az, hogy az idősebb generáció mintha már elveszítené, elveszítette volna azt a tudatot, hogy vannak objektív értékek, amiket át lehet és át is kell adni a fiatalabb generációknak. Nem elsősorban a pénzhiány a nagy szolidáris rendszereink összeomlásának az oka. Kedves fiatalok, II. János Pál pápa ezt mondta újra és újra nektek: „ti vagytok a jövő reménye”. Azt reméli és várja tőletek egy kicsit a világ, hogy szebbé tegyétek, emberibbé tegyétek. Egy nemzedék múlva, egy néhány évtized múlva ti fogjátok formálni ezt a világot.

Befejezésül még egy esetet szeretnék felidézni, ami egy kórházban történt. Egy asszony műtétre került be egy kórházba Karácsony előtt. S a műtét után kicsikét jobban lett, de hát ott kellett töltenie az ünnepeket is. Azonban ahogy jobban lett, rengetegen meglátogatták és nagyon sok ajándékot kapott. Kapott egy kicsi karácsonyfát, a

gyerekei karácsonyfadíszeket hoztak be, egy gyönyörű karácsonyi gyertyát, a férjétől egy hatalmas piros rózsacsokrot kapott, mikulásvirágot, rengeteg képeslapot. Úgy érezte, ez a karácsonya is mégiscsak igazi Karácsony. Volt ott a betegszobában mellette egy másik asszony, egy fogyatékos asszony, Down-kóros, Bonninak hívták, őt egy intézetből hozták be. Hozzá egyáltalán nem jött senki látogatóba, és senkitől ajándékot nem kapott. Az asszony megsajnálta szobatársát, elhatározta, hogy valamit a maga ajándékai közül majd odaad ennek a szobatársának, de annyira megszerette az ajándékokat, mindnek eltervezte már a helyét a lakásában, hogy végül is nem volt szíve egyet sem odaadni közülük. Aztán egy délután Bonni is kapott ajándékot, mégiscsak az intézetből hoztak neki egy kis adventi koszorút. Szép kis koszorú volt, szalaggal átkötve. Bonni magán kívül volt a boldogságtól, a fél kórháznak megmutatta, hogy ez az ő karácsonyi ajándéka, az arca ragyogott az örömtől. Aztán néhány nappal később Bonni hazamehetett, búcsúzkodott a szobában, összepakolta a holmiját, kezébe fogta a kis adventi koszorút is, és már az ajtónál volt, amikor egyszer csak megfordult, visszament a szobatársához, odaadta neki az adventi koszorúját. Azt mondta, boldog Karácsonyt, és megölelte őt. Az asszony elvörösödött, csak annyit tudott mondani, köszönöm, és azt érezte, hogy Bonni szíve mennyivel jobb, mennyivel gazdagabb, mint az övé.

Jézus testvérekké akar bennünket tenni, saját testét adja nekünk, hogy testvérekké tegye az embereket. Kívánom, hogy sikerüljön befogadni Krisztus szavát, és az ő Testét és Véréit, amelyben önmagát adja ajándéknak. Kívánom, hogy sikerüljön továbbsugározni ezt a szeretetet szüleiteknek, testvéreiteknek, szegényeknek, szenvedőknek. Kívánom, hogy általatok is szebbé váljon ez a világ, általatok is teljesebben Jézus Krisztus álma, az Isten országa, ahol boldog lehet a szegény, ahol az éhező enni kap, a szomorú vigasztalást talál.

Efezus

Az ókorban Kis-Ázsia legfontosabb metropolisza volt a Prion-hegy lábánál, a Kaüsztrosz folyó torkolata közelében, Kolophon és Magnészia között a Nyugatot Kelettel összekötő egyik fontos kereskedelmi út mellett. Fénykorában – Kr.u. az 1. században – lakóinak száma elérte a félmilliót. Róma után a birodalom második legfontosabb városa volt.

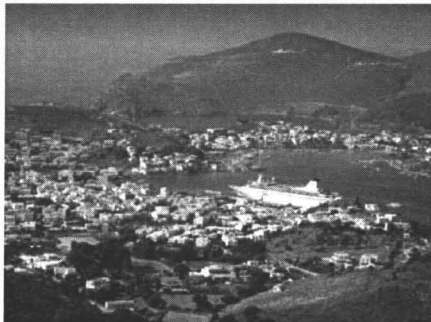
A terület már a neolitikus korban, Kr.e. a 7. évezredtől lakott volt, és a mükénéi korban is. A várost Kr.e. a 14. században hettita források Apasza (Apaša) néven említik. Ekkor az arzavai királyság fővárosa volt, és II. Murszilisz idejéig nagy hatalmat kormányoztak innen.

Később az athéni Kodrosz fia, Androklosz vezetésével attikai iónok foglalták el. Efezus ekkor tipikus ión várossá vált, Athéné és Apolló tiszteletére emelt templomokkal díszítették. Ekkor épült fel az első Artemisznek szentelt templom is.

Kr.e. 560 körül a várost a lídiaiak királya Kroiszosz (Krözus) foglalta el, aki meg-

kímélte a lakosságot és újjáépítette az Artemisz templomot. Az új templom, az ókori világ hét csodája közül az egyik, Kr.e. 550 körül készült el. Márványból építették, a cellát kettős oszlopsor vette körül, a naoszban (a templom cellájában) Artemisz ébenfából faragott kultuszszobrát helyezték el. Már az ókorban igazi "turistalátványosság" vált.

Diana apja Jupiter volt, az anyja Juno. A 12 főisten közé tartozott. Ikertestvére Apolló, akit a rómaiak az etruszk panteonból – Apulu – `importálták` (nem közvetlenül a görögből), de tisztelete igazán csak Kr.e. 443-tól mutatható ki.

A patmoszi öböl

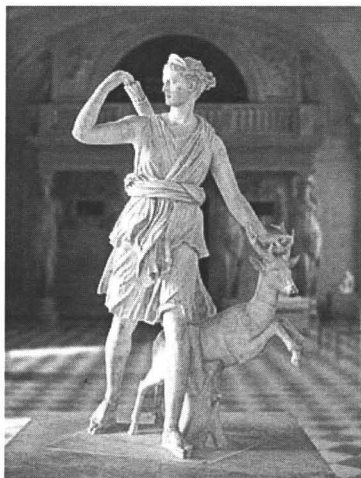
Diana kultusza a klasszikus köztársaság korában tovább bővült. A görög panteon más isteneinek átvétele mellett a meglévőket is azonosították a görög istenekkel, így Dianát Artemiszszel.

Artemisz Zeusz és Létó gyermeke a görög mitológiában. Neve a görög *artemész* (egészséges) szóval rokonítható. A Hold és a vadászat szűz istennője, ő segít a szülésnél és védelmezi a nőket és a gyermekeket. A vadállatok úrnője is. Melléknevei: Nyilakat-ontó, Nyíl-szerető, Zajongó, Vadúzó.

Amikor Kr.e. 27-ben Augustus császár lett, Efezust *Asia* provincia (a mai Törökország nyugati része) fővárosává tette. A város Róma után a birodalom második legnagyobb városa lett, fénykorát Kr.e. az 1. és 2. században élte. Lakosainak száma elérte a félmilliót, közülük sokan kézművességgel vagy kereskedelemmel foglalkoztak.

Az Artemisz-(Diana) templom

Diana

Minden év áprilisában nagyszabású ünnepeket tartottak Artemisz istennő tiszteletére, melyeken közel egymillió ember vett részt. A kereskedelemben betöltött szerepét tovább növelte olyan mértékben, hogy Kis-Ázsia bankjának tekintették.

Fontos szerepet játszott a kereszténység korai időszakában is. Kr.u. 50 körül Pál

apostol éveket töltött a városban és itt írta meg 53-ban első levelét a korintusiaknak. Tanítványaival együtt térített, majd a színházban ki-
tört zavargás alkalmával elüldözték őket.

Efezus egyike volt annak a hét városnak, melyeket megemlítenek a Jelenések könyvében, ez bizonyítja milyen erős volt a helyi keresztény közösség. Kr.u. az 1. század végén 90 és 100 között János evangélista itt töltötte életének utolsó tíz évét, és írta meg evangéliumát. Sírja fölé a 6. században emeltek templomot

Celsus könyvtára (rekonstruált)

Kr. u. 263-ban a gótok kifosztották és felgyújtották a várost, később 395-ben bizánci uralom alá került.

Celsus könyvtára – Az osztrák régészek által feltárt könyvtár páratlanul gazdag épületét Caius Julius Aquila emeltette 135-ben apja, Tiberius Julius Polemeanus, Ázsia provincia konzuljának emléke előtt tisztelegve. Az épület

egyszerre volt könyvtár és Celsus emlékműve.

Becslések szerint a könyvtárban őrzött tekercsek száma elérhette a húszezret is. A 3. században, amikor a várost gót támadás érte a könyvtár belseje teljesen kiégett, de a homlokzat nem szenvedett komolyabb károsodást. A könyvtárnak csak a homlokzatát díszítették ki, másik három oldala összeépült a szomszédos házakkal. A napjainkra majdnem teljesen elpusztult hátsó fal kör alakú fülkéjében állt Athéné istennő kultikus szobra és Celsus szépen faragott márvány szarkofágja.

János evangélista temploma – Néhány kilométerre a romvárostól állt a János evangélista sírja fölé emelt bazilika. Justinianus és felesége Theodóra császárné rendeletére épült a Kr.e.-i 6. században egy korábbi kisméretű templom romjaira.

Szűz Mária háza – A hagyomány azt tartja, hogy János efezusi működése idején Szűz Máriát magához vette. Mária a város közelében egy kis házban lakott, és az apostol gondoskodott róla jeruzsálemi mennybeviteléig.

Meryana – Mária háza

Emmerich Anna Katalin, a látnok apáca – többek között – megálmodta, hogy Szűz Mária élete utolsó éveit "Efezustól három órányira" egy házban töltötte. A német apáca álmait, látomásait Clemens Brentano jegyezte le, és kiadásra került Szűz Mária élete címmel.

A könyv hatására 1881-ben egy francia pap Julien Gouyet abbé fedezett fel egy Égei-tenger felé néző kis ősi romos kőházat. Felfedezésének a helyi szerzetesek és az izmíri érsekség sem tulajdonított jelentőséget, hiszen a hagyomány szerint Mária Jeruzsálemben halt meg. Később egy természettudós, Henry Jung három társával és a könyvvel a kezében átkutatta a vidéket és egy forrás mellett megtalálták a romot 1891. július 29-én.

Mária háza

Hamarosan további expedíciókat szerveztek papok, tudósok, régészek és építészek vezetésével. Ők is bizonyították a látnok adatait. Legeredményesebbek a Szűz Mária házában és annak közvetlen közelében végzett ásatások voltak, amelyek egy korábbi keresztény település létezését bizonyítják Szűz Mária háza körül. Többek között megállapították azt is, hogy az épületmaradványok alapjai még az első századból valók, míg az alapoknak megfelelő felépítmények már bizánci eredetűek és jellegűek. A kutatások

igazolták, hogy az egész terület zárt település volt, aminek központja *Panaya Kapulu* volt, ahogyan a helybeliek ősidők óta nevezték. A „*Panaya*” az Istenanya görög elnevezése, a Panhagia (Legszentebb) törökös formája; a török *kapulu* pedig kaput, ajtót, házat jelent.

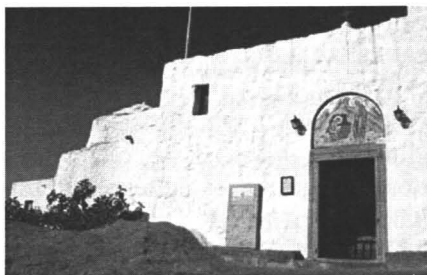
Szűz Mária feltételezett háza egy majdnem teljesen újjáépített kápolna nem messze Efezus romjaitól. Az apszisban található Mária szobra és egy egyszerű oltár. A kis, középső helyiséget egy konyha foglalta el, az ásatások során szén- és famaradványokat tártak fel. A ház mellett található a Szűz Kútja, a legenda szerint vize csodatévő hatású.

A hagyomány szerint Szűz Mária Krisztus halála után 37-től 48-ig ebben a házban élt. A ház a római katolikusok, az ortodox keresztények és a muzulmánok számára is fontos zarándokhely. A házat a 20. században három pápa látogatta meg, XXIII. János, VI. Pál és Szent II. János Pál.

Szent János apostol

János apostol kb. Kr.u. 6-ban született, és 100-ban hunyt el. A galileai Betániából származott, apja, Zebedeus halász volt. János bátyjával, Jakabbal apja mesterségét folytatta. Anyja, Szalómé, Jézus követői közé tartozott. Keresztelő János fellépésekor a tanítványa lett, majd a Keresztelő tanúságtétele után Andrással együtt Jézushoz csatlakozott.

Az Úr a többi tizeneggyel együtt apostolává választotta. Jézus Péter és Jakab mellett őt is megkülönböztetett bizalmában részesítette. Jelen volt Jézus színeváltozásánál, az utolsó vacsoránál az Úr mellett foglalt helyet, és az apostolok közül csak ő kísérte el Krisztust a Golgotára. A kereszt alatt Jézus az ő gondjai-

Szent János-kolostor Patmoszon

ra bízta édesanyját, Máriát (Jn 19,25-27). Jézus feltámadását követően az asszonyok híradása nyomán Péterrel együtt futott az üres sír-hoz, hogy megbizonyosodjon a Mester feltámadásáról.

A Szentlélek eljövetele (Pünkösöd) után a hagyomány szerint egy ideig Jeruzsálemben maradt, s ott a környéken és Szamariában apostolkodott. Pál apostol Péterrel és Jakabbal együtt az egyház oszlopai közé sorolja. Pál halálát követően Efezusban apostolkodott. Ő tanította a második apostolnemzedék több jelentős képviselőjét: Papiász hierapoliszi, Polikárp szmirnai, Ignác antióchiai püspököt. Domitianus császár (81-96) Patmosz szigetére száműzte. Itt részesült azokban a látomásokban, amelyeket a Jelenések könyvében leírt. (MKL)

A Jelenések könyve őrizi azokat a leveleket, amelyeket a kizsiai egyházaknak írt. Az efezusiakat megdicséri, de meg is feddi:

„Így szól, aki a hét csil-
lagot tartja a jobbájában, aki
a hét arany gyertyatartó
között jár: Ismerem csele-
kedeteidet, fáradozásodat
és béketűrésedet, és hogy
nem szenvedted a go-
noszokat; hogy próbára
tetted azokat, akik apos-
toloknak mondják magu-
kat, holott nem azok, és
hazugnak találtad őket.
Béketűró vagy, és szen-
vedtél az én nevemért, és
nem fáradtál el.

A patmoszi János-barlang

De kifogásom van elle-
ned: az, hogy elhagytad első szeretetedet. Emlékezz tehát arra,
honnán estél ki, térj meg, és tedd azt, amit korábban tettél; mert
különbön föllépek ellened, és elmozdítom gyertyatartódat helyéről,
ha nem térsz meg. De az megvan benned, hogy gyűlölöd a niko-
laiták cselekedeteit, amelyeket én is gyűlölök.” (Jel 2,1-6).

Nerva (96-98) uralkodása alatt visszatért Efezusba, és a környé-
ken is szervezte, erősítette az keresztény közösségeket:

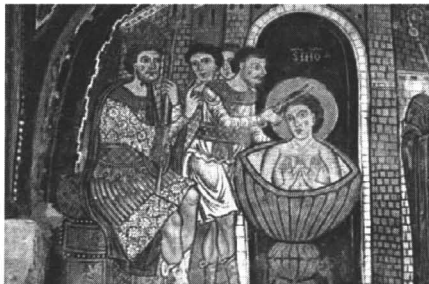
„Mután meghalt a zsarnok, Patmosz szigetéről Efezusba
ment, és mivel hívták, elment a pogányok lakta szomszédos vidé-
kekre is, hol azért, hogy püspököket rendeljen, hol azért, hogy

egész egyházakat szervezzen, hol azért, hogy a Lélek által kijelölt személyek közül egy valakit kiválasszon a papi tisztségre.” ET 3,23

Már száz éves lehetett, amikor Traianus (98-117) uralkodásának idején, az apostolok közül egyedülként természetes halállal halt meg.

Legendás leírások – Az idős apostolt elfogták, és a bírói ítélet alapján Rómába vitték Domitianus császár elé. Rómában halálos ítéletet hoztak ellene, s úgy határoztak, hogy egy forró olajjal teli üstbe dobják. A Porta Latina mellett került sor erre, de János, aki a tanítványok közül egyedül szenvedte végig Mesterével a kereszthalál kínjait, sértetlenül lépett ki a gyilkos fürdőből. Akkor méregkelyhet itattak vele, s mivel az sem ártott neki, így Patmosz szigetére száműzték.

A szigeten egy viharos éjszakán, amikor a tenger dübörögve és tajtékozva ostromolta a sziklás partot, Isten egy hatalmas látomásban megnyitotta előtte a menny és a föld titkait, és föltárta neki az Egyház jövőjét. A látottak olyan félelemmel töltötték el, hogy ájultan rogyott a látomást mutató angyal lábához. Sokáig maradt elragadtatásban, s mikor magához tért, már fényes nappal volt, a látottakat pedig kövel jegyezte föl a sziklafalba. Mikor később végre egy halász hozott neki írószerszámokat, akkor pergamentekercsre írta a látomásait, és elküldte a kis-ázsiai egyházaknak. Így beszéli el a hagyomány a Jelenések könyve születését.

Szent János a forró olajban

Giotto di Bondone: Jelenetek Szent János evangélista életéből – Szent János Patmosz szigetén (1315 körül)

Halála közeledtével az oltár mellett ásatta meg a sírját. Leszállt a sírgödörbe, és imádságra tárta a karját. Ekkor vakító fény villant, s mire a körülállók újra láthattak, a Szent teste eltűnt a szemek előtt.

A téli napforduló archaikus időszakában János hozta vissza a föld fiainak a sötétség és téli hideg zsákmányából kiragadott napsugarat, azaz világoosságot és meleget, az új esztendő. Jézussal és Máriával való bensőséges kapcsolata révén, kezdettől fogva nagy segítő és gyógyító hatalmat tulajdonítottak neki. A régi paraszti vélekedésben a küzdelmes hétköznapiakon és a halálon is átsugárzik Szent János apostol oltalmazó ereje, páratlannak érzett segítőkézsége. Különleges foganatosságot tulajdonítottak evangéliumának is, főként az első szakaszainak. „Az Ige testté lett és közöttünk lakozott” sort röpimá-ként is imádkozták.

János tiszteletének sajátos fejleménye a 11. század óta a „Szent János áldása”, vagyis a borral, János poharával való köszöntés, áldomás. A János-napon megszentelt borral kínálták az útra kelőket, a haldoklókat (az égi útra indulókat), a halotti tor résztvevőit, a gyógyhatásába vetett hittel a betegeket; használták fül- és fejfájás, torokbajok ellen, és hígítva a beteg jószágnak is jutott belőle. Mint esküvői italt a János és az Úr Jézus közötti szeretetre emlékezve itták és itatták az ifjú párral: „Igyátok Szent János szerelmét” szavakkal kísérve.

Néhanapján a Patmosz szigeten élő emberek az Égei-tengeren át a közeli Számosz szigeti hegy lankái fölött villódzó fény irányába tekintenek. Némelyek azt mondják, hogy a titokzatos fény statikus elektromosság, Patmosz vallásos lakói viszont ragaszkodnak ahhoz, hogy ők jobban tudják, mi ez. Sietve elmondják szomszédjaiknak, hogy újabb jelet kaptak a sziget leghíresebb hajdani lakójától, akit mintegy 1900 évvel ezelőtt száműztek e Kis-Ázsia partjainál fekvő, kicsiny görög szigetre.

Patmosz – Kicsi, meglehetősen kopár, terméketlen sziget az Égei-tengerben, Efezus romjaitól mintegy 90 km-re délnyugatra. A szigetet a Jel 1,9 említi úgy, mint ahol János apostol a kinyilatkoztatást kapta látomásban. Az „Isten Igéjéért és Jézus bizonyágtételéért” kifejezést kezdettől úgy értelmezte az egyház, hogy János szám-

üzetésben, büntetésként tartózkodott a szigeten (aminek meg is felel a sziget jellege).

Kikötője jó, egy kis városka van a szigeten, és a hagyomány által a kijelentés helyének tartott barlang felett az ún. »Apokalipszis-kolostor« található.

Az Apokalipszis-kolostort, melyben a kicsinyke Szent Anna-kápolna található, 1090-ben építették annak a barlangnak a bejárata köré, ahol a hagyomány szerint János apostol a látomásait kapta.

Öregsége – Csak a hagyomány beszél János apostol öregségéről. Prédikációja minden vasárnap: Fiacskáim, szeressétek egymást! – Miért mondja mindig ugyanezt? „Mert az Úr parancsa, és ha ezt az egyet megtesszük, elég az üdvösségre.” – Szent János az Úr keblén pihent az utolsó vacsorán. Mint a sas, ő jutott el a legmélyebb titkokhoz. Látja az eljövendő világot Patmosz szigetén, és most ennyire leegyszerűsödik. – Pedig nagyon sok mondanivalója volt (Jn 20,30; Jn 21,25).

Patmosz szigete

János a lényegét látta, és csak ezt mondta el. Sokszor az öregeknél is unalmas, amit mondanak. Elszíntelenednek a dolgok, élmények, az igazságok jellegüket veszítik. Ezekből szűrődik le az élet tapasztalata: rájönni az egyszerű igazságok és formulák belső gazdagságára, s így tanúságot tenni az emberi formák telítettségéről. Ez örök hivatása az öregségnek. Így lehet legjobban megközelíteni az Istent, aki maga az Egyszerűség. (Gyürki László)

Olajbanfőtt Szent János, a magyar népnyelvben *Babevő János* az apostol neve, a Münchener-kódexben *Szent János olajbanfőzete*. – Szt. János apostol legendája (első említései: 2. sz: Tertullianus, 4. sz:

Szt Jeromos, 5. sz. apokrif) szerint Domitianus császár (81-96) idejében Róma kapuja előtt forró olajjal telt katlanba vetették az apostolt, de ő sértetlenül került ki. Ennek emlékére emelték az első Szt. János-templomot (*S. Johannes ante portam Latinam* (Olajbafótt Szent János kápolnája, Róma) azon a helyen, melyet az emlékezet őrzött meg. A középkorban gyakran választották templomok titulusaként. Ennek oka az lehetett, hogy Szent János apostol főünnepét, dec. 28-át Karácsony nyolcadában nem lehetett kellő hangsúllyal megünnepelni, mint búcsúnapot.

Szent Pál Efezusban – Pál apostol többször is járt Efezusban, és egy alkalommal két évig tanított ott. A korintusiaknak írja: "Efezusban pedig pünkösdig maradok. Nagy és tágas kapu nyílt meg ugyanis előttem, de sok az ellenség is." (1 Kor 16,8-9). Mind a pogányok, mind a zsidók, mind pedig az egyéb exotikus vallások képviselői megnehezítették térítő munkáját. De nyilván eredményesnek ítélte ottani fáradozásait, azért maradt ott két évig. Így például egyik csodájával kapcsolatban Lukács feljegyezi:

„Megtudta ezt Efezus valamennyi zsidó és pogány lakója, mire félelem fogta el mindnyájukat, és magasztalták az Úr Jézus nevét. A hívek közül is sokan eljöttek, bevallották és elmondták tetteiket. Azok közül pedig, akik a rendkívüli dolgokat hajhászták, sokan összehordták a könyveket, és mindenki szeme láttára elégették. Megbecsülték azok értékét is, és úgy találták, hogy az értékük ötvenezer ezüst. Így tehát az Úr igéje rendkívüli módon gyarapodott és megerősödött.” (Csel 19,17-20).

Azt mondhatjuk, hogy ő hozta létre és szilárdította meg az efezusi egyházközösséget, amely a továbbiak során a környék egyik vezető egyházává fejlődött.

Szent Timóteus a kilíkiiai Tarsusban született, apja pogány, anyja zsidó származású keresztény volt (Csel 16, 1; 2Tim 1, 5), édesanyjá-

Szent Timóteus

tól ismerte meg a Szentírást. Pál legkedvesebb tanítványa lett. A 2 Tim 1,4-5-ben így ír róla:

„Szeretnék látni, hadd teljek el örömmel. Eszembe jut a bened levő képmutatás nélküli hit, amely előbb nagyanyádban, Loiszban, majd anyádban, Eunikében élt, és biztos tudom, tebenned is megvan”

A keresztséget Szent Páltól nyerte el 45-49 táján (1Tim 1, 2). Az efezusi egyház feje, Pál leveleinek egyik címzettje, (a másik Szent Títusz), ezek a levelek intelmeket tartalmaznak az előljárók és a hívek oktatására.

Pál különleges megbízatással küldte Timóteust előbb Makedóniába, majd Korintusba (1Kor 4, 17; ApCsel 19, 22). Pál kísérője és munkatársa volt a második és harmadik úton, Pál apostollal volt egészen annak haláláig, 67-ig.

Pál apostol halála után Timóteus (körülbőlül 50-től) még sok éven át Efezus püspökeként hirdette az örömhírt, egészen 80-ban bekövetkezett haláláig. Ekkor a hagyomány szerint egy Diana-ünnepség (baccháns felvonulás) ellen szólalt fel, és a pogány efezusiak halálra követték.

Szent Timóteus és Szent Títusz

A fiatal görög Timóteus jellemképében talán az a legszebb vonás, hogy sohasem a saját személyét érvényesíti, hanem minden igyekezete az, hogy a szüntelenül tevékenykedő Pál útjából elhárítson minden akadályt. Amikor Efezus püspökeként nem kímélte egészségét, ezt a gondoskodó, atyai tanácsot kapta Páltól: „Ezentúl ne csak vizet igyál, hanem gyomrod és gyakori rosszulleted miatt egy kevés bort is” (1Tim 5,23). A halálra készülő Pál utolsó levelében így vall Timóteusról: „Te követtél a tanításban, életmódom és életcélom tekintetében, a türelemben, az üldöztetésekben és a szenvedésekben” (2 Tim 3,10--11). És szeretettel kéri őt római börtöncellájából: „Gyere, siess mielőbb! ... Köpenye-

met Troászban hagytam, ha jössz, hozd magaddal. A könyveket is, főleg a pergamen tekercseket" (2Tim 4,9.13).

Szmirnai Szent Polikárp vagy Polükarposz (latinul: Polycarpus, sz. 69 előtt, elhunyt Szmirnában). A kis-ázsiai Szmirna (a mai Izmir) keresztény püspöke volt a 2. században. Életéről kevés hiteles adat maradt fenn. Polikárp hallgatója és tanítványa volt János evangélistának, és tanítómestere Szent Iréneusznak. 145-155-ben részt vett az úgynevezett húsvét-vita megoldási kísérletében. A 2. század derekán Kis-Ázsia egyik legjelentősebb egyházi személyisége volt, Szmirna püspöki hivatalát több mint 50 évig töltötte be.

Szent Polikárp

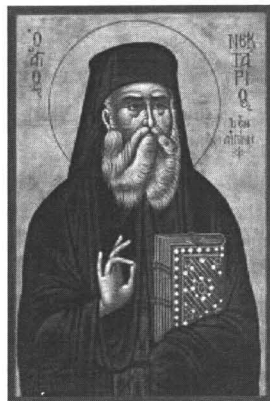
A filippiekhez írt levelében kifejti a keresztény hit alapigazságait. 155. február 23-án szenvedett vértanúhalált.

Hieropoliszi Szent Papiász (született 60-70 körül Hierapoliszban, elhunyt 120-130 körül). A kis-ázsiai Hierapolisz (ma Pamukkale, Törökország) püspöke volt. Egy késői legenda szerint vértanú lett. Az *‘Úr mondásainak magyarázata’* című, Kr.u. 130 körül íródott ötkötetes műve csak más szerzők műveiben található idézetekben, töredékesen maradt fenn. Bár Papiász az apostolok közül senkit sem ismert személyesen, de mindent összegyűjtött azoktól, akik találkozhattak velük. Fő forrásai Arisztion és Johannes Presbiter voltak. Papiász a kánonon kívüli apostoli hagyományt is megőrizte, és tanúságtétele döntő érv az ókeresztény irodalom nem egy legenda szereplőjének történetisége mellett. Ő még említi azt, hogy egyes legendás iratok – szerinte például Máté evangéliuma – eredetileg héberül készültek. (MKL)

Euzébiosz részben fenntartással fogadja Papiász feljegyzéseit, de kiemeli, hogy értékes információkkal szolgál a korai egyház életéről:

„Beszél egy ezer esztendő korszak eljövételéről, mikor testi értelemben valósul meg ezen a földön. Véleményem szerint mindez az apostoli mondások félreértéséből származik, melyeket ők csak képletesen, misztikus módon mondtak el, és nem az egészet megvilágítva. Valójában úgy látszik, nagyon kevés értelmi képességgel rendelkezett, amint ez a könyveiből kiderül, mégis ő volt az oka, hogy utána olyan sok egyházi író az övével azonos véleményt vallott, tekintettel arra, hogy ez a férfi régen élt; így Iréneusz és más is, aki ugyanazt gondolta, mint ő. Saját művében az előbb említett Arisztiónnak az Úr szavaira vonatkozó más magyarázatait és János presbiter hagyományait adja még át. Ezekre felhívom a tudni vágyók figyelmét.

A fentebb említett szavaihoz szükséges hozzátennünk azt a hagyományt is, amelyet Márk evangélistáról jegyeztek le: `A presbiter ezt mondotta: Márk Péter szavainak a magyarázója volt, és mindazt pontosan lejegyezte, amire csak emlékezett. Az Úr mondásait és tetteit nem egymás utáni sorrendben írta le, mivel ő maga nem hallgatta az Urat, és nem is tartozott a kísérei közé, hanem – mint ahogyan már mondtam – Péter kísérelője volt, aki a tanítást a szükség követelménye szerint alakította, és így nem az Úr mondásainak rendszerezését állította össze; ezért nem hibázott Márk, amikor úgy írt le mindent, ahogyan ő arra emlékezett, mert egyedül csak arra fordított gondot, hogy semmit se hagyjon el azokból, amit hallott, és hogy semmiféle hamis tanítás ne kerüljön közéje.` Ezeket közölte Papiász Márkról, Mátéről pedig ezt mondja: `Máté a héber gondolkodásmódnak megfelelően írta le a mondásokat, magyarázattal is ellátta ezeket, amennyire csak tudta, mindegyiket.` Tanúskodik még János apostol első levele mellett is, és Péteré mellett hasonlóan.”
(ET 3,39)

Szent Papiász

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Bölcsesség az ókori keleten VI. Prédikátor könyve

Létezik boldogság, létezik igazság?

A Prédikátor filozófiája (Préd 8,5-9,10)

A.) Alapgondolat

Az ókor bölcsességi irodalmának és a későbbi korok gondolkodóinak is az a célja, hogy a világ és az emberi élet összefüggéseit kutassa, hogy megtalálja ebben a keretben az élet értelmét és a boldogságra vezető utat.

A Prédikátor az izraelita bölcsesség szkeptikus oldalát képviseli a Biblia bölcsességi könyvei között, de úgy is mondhatjuk, hogy kijózanítóan realista. Bátran megkérdőjelez számos dédelgetett igazságot, támadja a hagyományos teológia leegyszerűsítő elképzeléseit. Kérdéseire olyan válaszokat keres, amelyek a tapasztalaton alapulnak, amelyek megállják a helyüket a való világban. A Prédikátor következetesen és reálisan teszi fel kérdéseit. A létező valóságból indul ki. Taglalja a törvényszerűségeket, amelyek a mindenséget és az életet meghatározzák; vizsgálja az ember előtt álló lehetőségeket. Saját felismerései alapján olyan útmutatást és tanácsokat akar adni, amelyek segítik az embert, hogy rejtélyekben gazdag világunkban a hatalmasnak, távolinak és kifürkészhetetlennek megtapasztalt Istennel

éljen. Abban megegyezik Izrael hagyományos bölcseivel, hogy tiszteli a törvényt, hisz Istenben és az istenfélelemben (3,14; 5,6), hisz az etikai kódexben, továbbá abban, hogy Isten meg fogja ítélni az ember tetteit (11,9), és akárcsak kortársai, nem hisz a halál utáni életben (9,10). Bár világosan rámutat a bölcsesség korlátaira, a balgaság mellett soha nem emel szót. Néhány másodlagos meggyőződésben szintén kora bölcseivel azonos felfogást vall: Isten mindent a megfelelő időben ad meg (3,1-11): megadja az örömet (2,25-26 stb.); amit Isten elhatározott, azon ember nem változtathat (1,13; 3,14-15; 6,10; 7,13; 11,3). Végül a szerző néhány hagyományos bölcsességet erősít meg (1,18; 4,5-6.9-12; 5,7-11; 6,9; 7,7-12; 9,17-10; 10,8-11,4; 11,7).

A keleti és a nyugati bölcselek sokasága szembesíti az embert a prédikátorral együtt a mulandóság gondolatával, és ennek tükrében az emberi élet értelmével vagy értelmetlenségével, de a nem keresztény gondolkodók minden igyekezetük ellenére nem tudnak valódi megoldást adni a minden embert érintő, a honnan, hová és miért problémájára. Biztos cél nélkül pedig az ember ide-oda hányódik az események játékszereként. A kereszténység az, ami maradéktalanul válaszol minden feltett kérdésre, mind a mulandósággal, mind az élet értelmével kapcsolatban.

A második világháború sok-sok emberéletet követelt és sok fiatal álmát döntötte romba. Olaszországban egy kis városban élt egy fiatal lány, aki arról álmodott, hogy filozófiát fog tanulni az egyetemen, a barátnőjének völegénye volt, akivel szeretett volna összeházasodni és családot alapítani és még három barátnőjük, aki szintén szép jövőt képzelt magának. De jött a háború, nem volt lehetőség a tanulásra, a völegényt elvitték katonának és életét veszítette, és a másik három lánynak is összetört a jól felépített élete, az álmai. Döbbenet szembesültek a dolgok mulandóságával és törekenységével. Hát akkor nincs semmi, amiért érdemes élni, ha egyik pillanatról a másikra elveszíthetjük? Valami állandót kerestek, amire valóban ráépíthetik az életüket. Így találtak Istenre, így ismerték fel, hogy egyedül Jézus az a biztos alap, akire érdemes rátenni az életüket. Elkezdtek olvasni és életre váltani a mindennapi életükben az evangélium szavait. Tapasztalataikat megosztották, ezzel biztatva és segítve egymást a

megvalósításban. Hamarosan többen csatlakoztak hozzájuk. Így született meg a focolare mozgalom, amely az évek során világmozgalmommá terebélyesült.

Az összeomlásra többféleképpen reagálhat az ember. Vannak, akiket lebéni, vannak, akiket a jövő elvesztése a pillanat kihasználására indít, akik belevetik magukat az élvezetekbe, és vannak, akiknek egy új perspektíva nyílik a romok felett, egy új világ, a számunkra Jézus Krisztus által megnyitott isteni világ.

B.) Szentírási szöveg: Préd 8,5-9,10

C.) Bevezetés

1. Boldogságok az evangéliumokban

A nyolc boldogságon kívül:

„Boldog, aki nem botránkozik meg bennem.” (Mt 11,6)

„A ti szemetek azonban boldog, mert lát, és a fületek, mert hall.” (Mt 13,16)

„Boldog vagy, Simon, Jónás fia! Mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én Atyám, aki a mennyekben van” (Mt 16,17).

„Boldog az a szolga, akit ura, amikor megérkezik, ebben a munkában talál” (Mt 24,46).

„És boldog, aki hitt, mert be fog teljesedni, amit az Úr mondott neki” (Lk 1,45).

„Boldog a méh, amely hordozott, és az emlők, amelyeket szoptál! Erre ő azt mondta: »Inkább azok a boldogok, akik Isten szavát hallgatják, és megtartják azt!«” (Lk 11,27-28)

„Boldogok azok a szolgák, akiket az úr ébren talál, amikor megérkezik” (Lk 12,37).

„Amikor vendégséget rendezel, hívd meg a szegényeket, bénákat, sántákat, vakokat. Így boldog leszel, mert ők nem tudják azt viszonzni neked. De amikor az igazak feltámadnak, megkapod jutalmadat” (Lk 14,13-14).

„Mert jönnek majd napok, amikor azt mondják: `Boldogok a meddők, az anyaméhek, amelyek nem szültek, és az emlékek, amelyek nem szoptattak!’” (Lk 23,29)

„Miután ezeket tudjátok, boldogok vagytok, ha meg is teszitek” (Jn 13,17).

2.a) A Prédikátor könyvének ismertetése

Az ősi keleti bölcsességi irodalom egyik specifikuma a történeti igazságosság. A tett és következmény szoros összefüggése magától értetődő:

„Aki másnak vermet ás, maga esik bele,
aki másra követ hengerít, visszagurul az arra” (Péld 26,27).

A bölcsességi könyvek eleinte azt a biztonságot jelentő világ-szemléletet tükrözik, hogy aki igaz ember az áldásban részesül, siker kíséri minden vállalkozásában, boldog életet él. A bűnös embert viszont mindenféle csapás, baj betegség éri. De az ember újra és újra szembesült azzal a ténnyel, hogy az igaz embert is csapások érik, sőt a gonoszok virulnak, miközben ő szenved, és nem érti. Már a leg-ősibb, az egyiptomi, mezopotámiai kultúrák óta keresi erre a választ. A Bibliában Jóbbal kapcsolatban vetődik fel először ez a kérdés. Ki és mikor szolgált igazságot az igaz embernek? A másik könyv, ami szintén szembesít ezzel a kérdéssel a Prédikátor könyve.

2.b) A prédikátor személye, a könyv keletkezése

A »Prédikátor« nem tulajdonnév, hanem az író önmegnevezése. Arra a személyre utal az elnevezés, aki összehívja a közösséget, és prédikál neki.

A Prédikátor könyve a Kr. e. 3. század közepén keletkezett. Ebben az időben a Ptolemajosok uralkodtak Palesztínában; ezt követte néhány évtizeddel később az üldözések kora és a Makkabeusok felkelése. Ebben az időben – főleg a zsidó társadalom felső köreiben – a görög bölcsességet, valamint a görög életformát összemérik a sajátjukkal és vitatkoznak róla. Izrael hitét nem csak az idegen tanok és világnézetek teszik kérdésessé, hanem saját történelmének tapasztalatai is. A nemzeti reményeket a meghiúsulás fenyegeti. A

problémákra adott hagyományos válaszok közül jó néhány nem eleendő már ahhoz, hogy az emberek megértsék világukat és életüket; számos ismert bölcs mondás igazsága kérdésessé válik.

A bölcs tanító, a prédikátor nem csak Izrael bölcsességét ismeri, hanem a szomszédos népeket is (főként az egyiptomi és akkád). Tudja, hogy a görög iskolákban mit és hogyan tanítanak, mivel érvelnek; s igyekeznek is azok nyomába lépni.

2.c) felépítése

Az egyes szakaszok végét refrénekekkel jelzi:

„Hiábavalóság és szélkergetés” 1- 6. fejezetben

„Úgy találtam”, „láttam” 7-8. fejezetben

„Nem tud” 9-11. fejezetben

A könyv két részre osztható: 1,1-6,9 és 6,10-12,14.

Ugyancsak refrének szerint oszlik a könyv fő része is két szakaszra: 2,1-6,9 és 6,10-12,14. Ezek egyenként 93 verset tartalmaznak. A 186 verset egy 18 versből álló bevezetés (1,1-18) és egy 18 versből álló konklúzió (11,7-12,14) fogja közre. A 18-as, 93-as, 111-es, 186-os, és 222-es számok a 37-es számmal vannak összefüggésben (ez a számjegyjértéke a *hebel*-nek, azaz a „hiábavalóság”-nak, amely mint kifejezés 37-szer fordul elő a könyvben). Összeségében a Prédikátor könyve 216 verset tartalmaz (1,1-12,8 az epilógust nem számítva), ami összhangban van a inklúziójának szám szerinti értékével, amely további utalás arra, hogy a szerző lényegesnek tartja a numerikus kompozíciót.

2.d) tartalma

Bevezetesként (1,4-11) a prédikátor elének állítja a világmindeiséget, szilárd egységbe zárt életterünket. A következő részben (1,12-3,15) az ember lehetőségeit kutatja, és első tanulásgként leszögezi, hogy számunkra egyedül a halál biztos; ezenkívül minden más Istentől függ. Az embernek csak arra van módja, hogy a mindenkori jelen lehetőségeivel éljen, s elviselje annak terhét; ez elől elmenekülni semmiképpen sem tud. Minden attól függ, felismeri-e az adott órát, nem szalasztja-e el az abban adott lehetőséget, s az időhöz illő-

en él-e. Aki fontolóra veszi a világ sok baját, a társadalom visszasságait – ezeket a prédikátor néhány példával szemlélteti is (3,16-6,10) –, az a problémák láttán megbizonyosodhat arról, hogy ez az életfel-fogás a helyes. A prédikátor egy külön részben (6,11-9,6) kritikusan mérlegeli a nép körében hagyományként fennmaradt bölcs mondáso-kat. Főleg azt a tételt feszegeti és vitatja, mely szerint az ember saját tettei segítségével biztosíthatja szerencsését, sikerét és jólétét («a tett és sors összefüggése»). Végül a prédikátor tanácsokat ad az ember-hez illő életre. Azt javasolja mindenkinek, hogy használja fel az idő nyújtotta lehetőséget. A távollevő Isten nem irigyli az embertől az örömet. A prédikátor ajánlja a jelen helyzet reális megítélését, de a spontán cselekvést is. Javasolja, hogy vegyünk észre az élet gazdag-ságát és éljük végig annak jó óráit, de ezen túltekintve ne feledkez-zünk meg a halálról sem. A szerző szerint az istenfélelem az a biztos támpont ill. alap, amely hordozza az emberi életet, annak minden te-hetlenségével és lehetőségével együtt.

3. Előzmények az ókori keleti bölcsességi irodalomból:

a.) Egyiptomi

Egyiptomban az Óbirodalom összeomlását egy átmeneti kor követte a Kr. e. 2240-2000 közötti időszakban. Az addig uralkodó rend felbomlott, káosz uralkodott az országban. Az Óbirodalom zárt és problémátlan világa iszonyatos összeomlással ért véget. A magára maradt emberi énré megoldatlan kérdések törtek. A támasz nélkül maradt ember keresi a helyét ebben a felfordult világban. Több költemény ad hangot ennek a tragikus életerzésnek, kiábrándultság-nak és reményt vesztettségnek, ami eluralkodott az emberekben: Az életunt beszélgetése lelkével, Ipuwer intelmei és a Hárfás dalok. De erről szól A paraszt panaszai c. prózai mű is. Mindegyik műben bölcsmondások fogalmazódnak meg.

Az egyik thébai király, Antef sírjába írták fel azt az éneket, mely a továbbélésbe vetett remény helyett a *carpe diem* elvének szellemében az itteni életben kínálkozó gyönyörök élvezésére biztatja az embert.

Az Anef-dal a kiábrándult pesszimizmus hangján szól. A túlvilági életet biztosító rítusokról, a „megdicsőítések”-ről gúnyosan nyilatkozik.

Az Életúnról szóló költeményben drámai módon jelentkezik a hagyományos egyiptomi világnézetet alapjaiban megingató konfliktus: „A lelkem megnyitotta száját miattam, és így válaszolt arra, amit mondtam: Ha a temetésre gondolsz, szomorúság az, sírást hoz az, megszorította az embert. Kihurcolják az embert a házból, ledobják a dombra. Nem fogsz feljönni, hogy lásd a Napot. (A túlvilághit egyik legfontosab tétele volt a Nap látása a halál után).

b.) Akkád

Az úr meg a szolgája: A szolga, végig az egész párbeszédben mindig egyetért urával, majd a következő pillanatban az ellenkezőjével is. Az élet teljessége jelenik meg előttünk: szolgálat az udvarban, evés-ivás, vadászat, harc, építkezés, érintkezés az emberekkel, szervezkedés, szerelem, vallásosság, jótékonykodás, közhasznú tevékenység. Csakhogy a dialógus szerint mindegy, tesz-e bármit is az úr (vagyis az ember), vagy mozdulatlan marad; egyformán jó és az ellenkezője is. Vanitatum vanitas. Valójában a költemény gyilkos szatíra a világról. Amíg a Lullul bél vagy a Theodicea az élet értelmét kereste, az igazságot, s az ellentétek filozófiai álláspontokat szóltattak meg, addig ez a költemény, az említettekkel azonos kor szatirikus bemutatása, mindent elutasít. Kigúnyolja s elveti kora értelmetlen valóságát. Az akkád irodalom legélesebb hangú műve ez: egy válságos kor tükörképe.

Az egyiptomi és mezopotámiai szemelvények közül azokból, amelyek már a Bölcsesség az ókori keleten IV. című bibliaiskola anyagában szerepeltek, csak egyes ide vonatkozó sorokat idézünk.

4. A Prédikátor könyvének hatása a nyugati szép- és bölcsességi irodalomban

A prédikátor az izraelita bölcsesség szkeptikus oldalát képviseli (vagy csak kijózanítóan realista), számos dédelgett igazságot megkérdőjelez. Támadja a hagyományos teológia leegyszerűsítő elkép-

zeléseit. A prédikátor következetesen és reálisan teszi fel kérdéseit. A létező valóságból indul ki. Taglalja a törvényszerűségeket, amelyek a mindenséget és az életet meghatározzák; vizsgálja az ember előtt álló lehetőségeket.

A Prédikátor szkepticizmusának és a görög szkeptikusoknak (akikkel itt most nem foglalkoztunk) a hatása végig követhető az európai bölceletben és az irodalomban. A teljesség igénye nélkül kiragadunk néhány példát a szépirodalomból és a bölceleti irodalomból:

A feszítő kérdéseket Hölderlin romantikus költészetében ugyanúgy megtaláljuk, mint Nietzschénél vagy a XX. századi egzisztencialista filozófusoknál, Heideggertől Camusig.

A filozófiai szkepticizmusnak általában az a kételkedés az alapja, hogy vajon felismerhető-e az igazság. Ilyen értelemben Nietzsche végletesen szkeptikus, hiszen nemcsak az igazság felismerhetőségében kételkedik, hanem létezésének tagadásáig is eljut. Szigorú és behatározottan vizsgálatnak vetett alá társadalmilag elfogadott képzeteket, fogalmakat, és nem egy ezeréves vagy öröktől fogva létezőnek tartott igazságot fosztott meg hagyományos hatalmától. Azt hirdette, hogy örök érvényű igazságok nem léteznek, A Zarathustrában többször is kimondja, hogy Isten meghalt. És ha Isten nincs, akkor az ember nem is emelkedhet fel hozzá, tehát egyetlen célja lehet, önmaga fölé emelkedjen, egy ember fölötti emberré váljon.

Nem félt megkérdőjelezni azokat az eszméket és ideálokat, amelyekhez az emberiség évszázadok óta igyekszik igazodni. Csakhogy, ha van törvény, rend, akkor van igazodási pont. Ha nincs törvény, az ember bele van hajítva a döntés, a választás félelmetes szabadságába. Nincs külső kapaszkodó, önmaga mércéjévé válik. Az a jó és a rossz, amit ő annak tart. A szabadsága, mint szakadék tátong előtte. Nincs külső vonatkozási pont, csak én magam: a bestia elszabadul. Az általa lebontott kerítések által az ember nem szabadságra, hanem egy új, de szörnyű rendben találta magát, így vált az általa meghirdetett magasztosnak szánt felsőbbrendű ember eszméjéből a faszizmus szörnyetege.

Akár így, akár úgy, Isten halála Nietzsche számára egy új korszak kezdetét jelenti, új lehetőséget az ember számára, hogy ne a feje fő-

lött uralkodó hatalomtól való rettegés irányítsa az életét, hanem az élet szeretete és akarása.

Az Isten és túlvilág nélkül maradt ember nem képes élni a felkínált szabadsággal, nem tud a maga számára értékeket teremteni. „Az ember inkább a semmit akarja, minthogy ne akarjon semmit” – mondja Nietzsche. A nihilizmust csak akkor tudjuk felszámolni, ha végre nem kívülről várjuk az irányítást, hanem képesek leszünk belső iránytűnk szerint cselekedni.

Nietzsche azt mondta, hogy Isten halott, mi öltük meg, vagyis hogy nincs. Szegény nagyon okos volt, nagyon-nagyon, talán túl okos is, ezért olyan nagy a hatása más utána jövő gondolkodókra, de úgy tűnik, soha nem találkozott Istennel. Soha nem adatott meg neki az a kegyelmi pillanat, mint Szent Pálnak a damaszkuszi úton. Milyen igaza van a Prédikátornak, hogy a bölcsesség csak szenvedést szül. Nietzsche nyughatatlan szelleme élete végéig nem tudott megnyugodni, végül meg is zavarodott vagy is mondhatjuk, hogy teljesen összezavarodott. Menthetetlenül az a vége, ha a megismerésnek az ész és nem a hit a forrása. Mert az Isten által teremtett világot csak Isten által lehet megismerni. A gonosz, bár itt van a teremtett világban, csak káprázatokba viszi az embert, az általa nyert ismeret csak a káprázok ismerete, nem a valóságé. Az emberi ész, bármilyen kiváló is legyen, meg lehet téveszteni. A tudás, amivel az embert megkínálta, és amibe az ember belekóstolt, mint egy gyümölcsbe, nem a valóság megismerésébe viszi az embert, hanem a pusztulásba, a semmi-be. Az ész tudása negatív tudás. Nincs más tiszta szó, csak a megtestesült Ige, Ő az, aki elvezet az igazságra. Ő az Élet Fája, ahová a tudás fája után csak a kereszten keresztül vezet az út. A kereszttel, a szenvedéssel, ami megtisztít a káprázatoktól. A szenvedés lehánt rólunk minden fölösleget, nem marad más az emberből, csak a legbenseje. És ez a minden fölöslegtől megtisztított legbenseje tud párbeszédbe lépni Istennel.

Heidegger a világot úgy írja le, amelyet elhagyott Isten. Hölderlin képét felhasználva Isten elhagyta a világot, mint a horizont mögött lenyugvó Nap. Az ember magára maradt.

„Az egzisztenciabölcselet középpontja az egyedi ember nem azt kérdi, hogy mi az ember, hanem azt, hogy hogyan éljen, miként valósítja meg önmagát, hogy lesz valódi és eredeti.” (Nyíri Tamás)

Jean-Paul Sartre, Albert Camus és Simone Beauvoir meghasonlott a polgári értelmiség útkeresését képviselik az egzisztencializmus különböző irányzatai között az első és a második világháború katasztrófákkal terhes világában. Az egyedi embert és annak döntési szabadságát állítja középpontba, ahogy Sartre mondja, az ember szabadságra ítéltetett. Az ember azzá lesz, amivé teszi magát a tettei által. Felelős a választásaiért, de nem az Égnek, miután szerintük nincs Isten, hanem csak embertársainak. Szerintük nem létezik abszolút erkölcs, örökérvényű jó és rossz. Azt hogy az ember kivé lesz, az a választásaiban valósul meg, „ az embert napról napra fel kell találni”. A Sartre-i lét és semmi alaptétele, hogy az ember beledobódik a semmibe, létének – az egzisztenciának – eleve nincs célja és értelme, a gondolkodó lénynek azonban megvan a lehetősége és képessége, hogy tartalmat, lényegét (eszenciát) adjon létezésének.

Albert Camus kiindulópontja az a felismerés, hogy az „emberek meghalnak, és nem boldogok”. Ez a lét abszurditása is, és ez Camus problémája is. Az abszurd irodalom szerint az emberi lét és az emberi értelem ellentétes egymással. Ez az ellentét mutatkozik meg abban, hogy az ember vágyakozik az öröklétre, de az élete véges. De akkor vajon érdemes-e élni? Camus szerint erre az abszurd helyzetre háromféle válasz lehetséges: az öngyilkosság vagy belekapaszkodni bármibe vagy tudomásul vesz és derűsen elfogadja ezt az abszurd helyzetet. Ennek az utóbbinak a megtestesítője a görög mitológiából Sziszüphosz személye, akit abszurd hőssé avat. Sziszüphosz büszkén vállalja a sorsát, mivel minden alkalommal, amikor leereszkedik a hegyről, hogy újra visszatérjen a szenvedéshez, végiggondolja a sorsát, amit így már tudatosan vállal. Ezért Camus szerint boldog is. Végkövetkeztetésében a munka, amit Sziszüphosznak újra és újra el kell végezni, mégsem fölösleges és tragikus egészen: „Otthagynom Sziszüphoszt a hegy lábánál! Minden ember megtalálja a maga terhet. De Sziszüphosz a felsőbbrendű hűségre tanít, mely isteneket tagad és sziklákat emel. Ő is úgy ítéli, hogy minden jól van. A gazdátlanra vált világ neki se nem meddő, se nem kicsi. A kő minden

egy darabja, a sötétlő hegy minden egyes ércszilánkjá külön kis világ a számára. A csúcokért vívott küzdelem maga is betöltheti az ember szívét. Boldognak kell elképzelnünk Sziszüphoszt.” Sziszüphosz tragikus sorsában azt fogalmazza meg, hogy az ember képes értelmes életet élni, aki felismeri az élet-halál ellentmondását, tehát a létezés abszurditását. Aki tudatára ébred ennek, az nem reménykedik, nem foglalkozik a jövővel, csak a jelennel. Az egyetlen helyes magatartás az életben a lázadás, vagyis az élet megélése, még ha értelmetlen is. De aztán ezen túllépve a *Pestis c. regényében* az egyéni lázadásból eljut egy negyedik válaszra is, a lét abszurditására, a közösséggel való szolidaritás vállalására. A történet azért aktuális, mert bármely élethelyzetre kiterjeszhető, amelyben az ember korlátozva, szeretteitől elszakítva érzi magát. A család, létbiztonság, egészség nem magától értetődő javak, hanem kiváltság. Akkor tudunk megbirkózni a hétköznapi és a rendkívüli nehézségekkel, ha ezt szem előtt tartjuk.

Az angol irodalom ismert képviselője ebből a korszakból Aldous Huxley, aki hasonló következtetésre jut mint Camus. Spinóza és a kukac *c. írásában* ill. A vak Sámson *c. fejlődésregényében* fogalmazza meg az ember feladatát a világban:

Spinóza hasonlata szerint az ember egy kukachoz hasonlít, és azt mondja, hogy ne legyünk többé kukacok, állatkák, amik a vérben élnek, hanem legyünk pillangóvá, ami szabadon szárnyal a térben, ne a véges világban éljünk és mozogjunk, hanem a végtelenben. Huxley megmaradva a kukac-hasonlatnál azt mondja, hogy a tapasztalat szerint, a kukacból önjerejéből sohasem lesz pillangó. Nincs értelme pillangóságról álmodni: „A sors úgy határozott, hogy kukacok legyünk; törődjünk hát bele, hogy kukacok vagyunk; sőt, ne csak pusztá megnyugvásból, de legyünk kukacok gyönyörrel, merészen; határozzuk el, hogy legjobbak leszünk az összes lehetséges kukacok között. Végeredményben jobb a jó kukac, mint az a leírhatatlan teremtmény, amellyé akkor leszünk, ha erőinket meghaladva a szárnyak világában próbálunk meg élni. Semmiféle kísérleti erő nem változtathat át még a leghitványabb pillangóvá sem. A törtető féreg, arra törekedvén, hogy fecskefarkú vagy Camberwell Beauty lepkévé alakuljon át, mindent elkövet. Ám bizonyos idő elteltével, nem csak káposzta lep-

ke nem lesz, hanem régi lényének alacsonyabb, félholt változatává válik, mely képzelet szárnyán szédeleg a mélység felett.” A vak Sámson című fejlődésregényének főhősében megtestesülnek a huszadik századi angol értelmiségben megfogalmazódó kérdések, a háború és erőszak felé rohanó Európában az élet céltalanságáról és a saját élete céljáról. Hosszas útkeresés után jut el arra a felismerésre, hogy ha már kukac, akkor próbáljon a legderekből kukaccá válni és a közösség hasznára lenni.

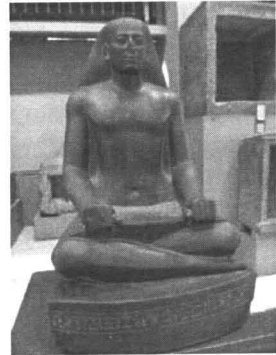
Az ókori kelet és a különböző nyugati irodalomban és a filozófiában való kalandozásunk után még néhány XX. századi magyar költő versét is idevesszük.

Munkalapok a 3. 4.-hez

Munkalap 1.

Anef-dal

„Dal, az igaz hangú Anef király sírjában a hárfaeñekes előtt. A test elpusztul, eltűnik, mások (jönnek) állandóan az ősök kora óta. Az isteneknek, akik hajdan éltek és piramisaikban nyugosznak, az előkelőknek és hasonlóképpen a megdicsőülteknek, akik szintén piramisaikba temetkeztek és palotákat építettek maguknak, a helyük sincsen meg. Mit tettek velük? Hallottam Imhotep és Dzsedefhór mondásait, melyeket gyakran idéznek mint szállóigéket. Mi lett a helyükkel? Falaik összedőltek, helyük sincsen meg, mintha soha nem is lettek volna.

Egyiptomi írnök

Nem jön vissza senki onnét, hogy beszéljen helyzetükről, elmesélje ügyeiket, s megnyugtassa szívünket, amíg mi is eltávozzunk arra a helyre, ahová ők mentek. Légy vidám, hogy elfeledtesd szíveddel, hogy téged is meg fognak dicsőíteni! Kövesd vágyadat, amíg vagy, tégy mirhát a fejedre, öltözz finom vászonba... valódi értékes dolgokkal kend meg magad az isten

áruiból. Növelj tovább a jólétet, ne fáradjon ki szíved. Kövesd vágyadat és az élvezetet.

Intézd dolgaidat a földön úgy, ahogyan azt a szíved reméli, amíg eljön számodra az a nap, a siratásé. Nem hallja a fáradt szívű a siratásukat. Nem menti meg az ő szomorúságuk az embert az alvilágból. Refrén: Ünnepelj, ne fáradjon ki a szíved ebben. Íme nem adatott meg senkinek, hogy vagyonát magával vigye. Íme nem jön vissza, aki eltávozott.” (Harris papírusz, Kákosy László ford.)

Az életúnt beszélgetése önmagával

„Kihez beszéljek mainapság? - A testvérek gonoszak s a barátokat nem lehet szeretni.

Kihez beszéljek mainapság? – Mindenki kapzsi és az emberek egymást megrabolják.

Kihez beszéljek mainapság? – Aki elégedettnek látszik, az komisz, a jóságot pedig elhanyagolják.

Kihez beszéljek mainapság? – A tegnapi már senki sem emlékszik és senki sem hálálja meg, ha vele jót tettek.

Kihez beszéljek mainapság? – Arcát mindenki elfedi és ábrázatukat egymás elől eltakarják.

Kihez beszéljek mainapság? – Az emberek mohók s akire az ember számít, annak nincs szíve.

Kihez beszéljek mainapság? – Nincsen többé igazságos ember, a földön a gonoszak uralkodnak.

Kihez beszéljek mainapság? – Az országot a bűn árasztotta el, s ez határtalan, határtalan.” (Hamvas Béla: Antológia humana)

A paraszt panasza

„Ne építs a holnapra, mielőtt eljött volna, nem lehet tudni, mi rosszat hoz!

Ne dühöngj amiatt, ami nem jön, ne örvendj amiatt, ami nem történt meg! A türelem meghosszabbítja a barátságot, és megsemmisíti a megtörténtet...” (Dobrovits A. ford.)

Ipuwer intelmei :

„Hol van Ő ma? Talán alszik Ő? Íme, nem látni hatalmát...”
(Kákósy László ford.)

Munkalap 2.

Gilgames eposz

Így van minden halálra szánva.

.....

Építész kő- meg téglaházat? Veszel magadnak feleséget?
Megosztozol testvéreiddel? Kötéstekeket cserépre vésed?
Mire mindez? Mi tart örökké? Ház? Egyesség? Jelek? Kötések?
Tudod: mindez nagyon mulandó! Sírtábláid is elenyésznek!

Ember-e még, mondd a halott is? Ugye, hogy nem? Ő már nem ember!

Alvóhoz hasonlít, de mégsem! Aki meghalt, nem álmodik már!
Szoborhoz hasonlít, de mégsem! Holt kő az, de nem is volt élő!
A halál mindenhez hasonlít, de nem azonos semmivel sem!

Sokat tudnak az Anunnakik s a Mammétu is, a sors-teremtő,
hajszál se hull úgy fejünkről, hogy rovásukról hiányoznék –
élet-halál urai ők, de annak napját, mikor az élő
elhivatik, még ők se tudják
(Rákos S. ford.)

Pesszimista töredék

Született ember még nem jutott örökkévalóságra,
elpusztul a halandó, minden művével egyetemben.

Ezért

Távotztasd el szíved rossz álmait,
keserőséget, panaszt messze üzz,
keserőség, panasz álmot fogan,

és az álom megrontja szívedet.
Szabad szívedet ne béklyózza gond-bú,
tested, orcád ne vessen! (Rákos S. ford.)

„Istene fenségét az ember...”

...Férfi vagyok, tudásban gazdag - s tudásom mit sem használ...”
(Komoróczy G. ford.)

Panaszok és nyugtatások (Babilóni theodicea)

Van-e boldogság? S van-e boldogságban-bizonyosság?...
(Rákos S. ford.)

Példabeszédek

A holnap is, akár a tegnap,
Ugyanaz mindennap, mint a tegnapi élet....

Pesszimista töredék

Istenhez ha méred...

.....

örömet ad ...

bizony csak por...

máris vége...

visszatér az agyagba...

tűz hamvasztja el...

nem élhet a napok végezetéig.

Született ember még nem jutott örökkévalóságra,
elpusztul a halandó minden művével egyetemben...

(Rákos S. ford.)

Úr meg a szolgálja

„Hé szolgálóm, engedelmeskedj!”

„Igen uram, igen!”

„Vezesd elő a lovamat, nyergeld föl -
megyek a palotába!”

„Menjél, uram, menjél!
Minden teljesül majd, amit kívánsz:
A király és a trónörökös kegyesek lesznek hozzád!”
„Hé, te szolga!
Mégse megyek a palotába!”
„Ne menjél, uram, ne menjél!
Hiszen árulást készítenek, elfogatnak,
ha odamégy!
A sötétség legmélyebb vermeibe taszítanak,
éjjel-nappal kegyetlenül kínoznak -
ne menj a palotába!”
„Hé szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen uram, igen!”
„Hozz vizet iziben, öntsd a kezemre,
hadd eszem-iszom kedvem szerint!”
„Egyél, igyál, uram, egyél-igyál csak!
Gyakori evés-ivás megvidámítja szívedet!
S ha jó kedvvel, tiszta szívvel ülsz lakomádhoz,
Samast is megvendégeled!”
„Hé, te szolga!
Nem eszem-iszom mégsem!”
„Ne egyél-igyál, uram, igazad van!
Inni és enni, szomjúhozni és koplalni
amúgyis csak nyűg az emberen!”
„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen, uram, igen!”
„Hozasd elő a hintómat, fogass be,
hadd hajtok ki a pusztába!”
„Hajtass, uram, hajtass!
Lám ott künn táboroznak már a vadászok!

A madár odahagyja fészket,
A vadszamár is menekül előlük!"
„Hé, te szolga!
Mégse hajtatok ki a pusztába!"
„Ne hajtass, uram, ne hajtass!
Azóta talán szét is széledt már a tábor!
A kutyák éhsége is csillapodott.
A madár visszatért fészkére,
a vadszamár békésen nyargalászik föl és alá!"

„Hé, szolgám, engedelmeskedj!"
„Igen, uram, igen!"
„Ragadj fegyvert, törj rá ellenségemre,
fojtsd belé a szót,
hogy soha többé gonoszat ne fecsegjen!
Értsd meg, mit akarok:
lecsapok rá, elfogom, megkötözöm,
azután könnyebbült szívvel a szemébe köpök!"
„Köpjél, uram, köpjél!"

.....
„Hé, szolgám, engedelmeskedj!"
„Igen, uram, igen!"
„Házat akarok építtetni!"
„Építtess, uram, építtess!
Örvend és ujjong majd benne szíved!"
„Hé, te szolga!
Mégsem építtetek házat!"
Ne építtess, uram, ne építtess!
Aki házat építtet, előre tudja:
egyszer örökre kiviszik abból a házból!"

„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen, uram, igen!”
„Ellenségem szavára – Hallgatással válaszolok!”
„Hallgas, uram, hallgass!
Hallgatni jobb, min beszélni!”
„Hé, te szolga!
Mégse hallgatok én!”
Ne hallgass, uram, ne hallgass!
Ha nem szólalsz meg,
ugyancsak fölnyílik majd a csipájuk azoknak,
akik joggal tartanának tőled, ha beszélnél!”

„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen, uram, igen!”
„Zendülést támasztok!”
„Támassz, uram, támassz!
Ha nem támaszta,
hátunkhoz szárad a hasunk,
mert nincs mivel a bendőt megtöltenünk!”
„Hé, te szolga!
Mégse támasztok zendülést!”
„Ne támassz, uram, ne támassz!
Megölik azt, aki zendülést támaszt,
harcban megölik,
vagy elfogják, elevenen megcsonkítják
a tömlőbe vetik holtáiglan!”

„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen, uram, igen!”
„Szívből szeretek egy asszonyt!”
„Szeresd, uram, szeresd!
„Bút-bánatot feled, aki asszonyt szeret”

- így mondja a példaszó is!”
„Hé, te szolga!
Mégse szeretem azt az asszonyt!”
Ne szeresd, uram, ne szeresd!
„Sötét kút a szerelem...
Az asszony meg éles tör, hideg tör –
A férfi nyakára tör”
- így mondja a példaszó is!”
„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen, uram, igen!”
„Hozz csak vizet iziben, kézmosóvizet –
áldozni akarok az isteneknek!”
„Áldozz, uram, áldozz!
Vidámszívű az, aki áldozik, jótét lélek:
Kincset gyűjt odatúl!”
„Hé, te szolga!
Mégsem áldozom én!”
Ne áldozz, uram, ne áldozz!
Így legalább megtanítod azt a kutya istent,
Hogy fusson utánad,
ahelyett, hogy „imádj alázattal!”,
„törődj bele akaratomba!”
vagy valami hasonlót követelne tőled!”
„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”
„Igen, uram, igen!”
„Lásd, kenyeret szeretnék adni országunknak!”
„Adjál, uram, adjál!
Jó helyre hullott az a mag,
Amelyik az egész országot megelégtíti!”
„Hé, te szolga!

Mégsem akarok kenyeret adni az országnak!”

„Ne is adj, uram, ne is adj!

A kenyeredet bízvást bepofáznák,
de lesírnának a búzád után járó kamatból
s amellet még kígyót-békát is
kiáltana rád a sok ingyenélő!”

„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”

„Igen, uram, igen!”

„Jót akarok tenni országommal!”

„Tegyél, uram, tegyél csak!

Amit ország hasznára tesz az ember,
Marduk urnájába kerül az a jótett!”

„Hé, te szolga!

Mégse teszek jót országommal!”

„Ne tegyél, uram, ne tegyél!

Túrd csak föl a sírdombok pusztaságát,
kapard elő az ősök csontjait
s vallasd meg a porladó koponyákat:
gazdájuk jót vagy gonoszat tett-e vajjon?”

„Hé, szolgám, engedelmeskedj!”

„Igen, uram, igen!”

„Már most mi a jó? Felelj!

Kitörni a nyakamat meg a nyakadat,
vagy folyóba dobni engem is, meg téged is –
az-e a jó?”

„Ki olyan magas, mint az ég –

ki juthatna föl az égbe?

Ki olyan széles, mint a föld –

ki érhetné át a földet?”

„Hé, te szolga!
Elég legyen ebből!
Megöllek és magam előtt küldelek!”
„Akkor, jó uram,
Három nappal sem éled túl halálomat!”
(*Rákos S. ford. ford.*)

Munkalap 3.

Hölderlin: Hüperión sorsdala (részlet)

Nékünk más adatott. Ne lehessen
megnyugvásunk helye.
Tűnnek, buknak
a szenvedők,
vakon, egy
óráról a másikra, mint
a víz verődik
kőről kőre,
éveken át a bizonytalanba.
(*Tandori Dzső ford.*)

Hölderlin: Hüperión vagy a görögországi remete (részlet)

A jelen üvöltő északi szélvészként zúdul át szellemünk virágain, s
nyílóban fagyasztja le őket...

Szívünkről s terveinkről úgy beszélünk, mintha miénk lenne, s
mégis valami idegen hatalom hány-vet, s tesz bennünket a sírba,
ahogy neki tetszik, s nem tudjuk róla, honnét jó, sem azt, hogy merre
tart...

Ha szétnézek az életben, mi a vége mindennek? Semmi. Ha
lélekben magasra török, mi a legmagasabb csúcs? Semmi...

(*Szabó Ede ford.*)

Friedrich Nietzsche: Im-ígyen szóla Zarathustra (részlet)

Az óra, amikor mondjátok: „Mit ér az én boldogságom! Szegénység az, szenny és hitvány kedvtelés. Pedig éppen a boldogságnak kellene igazolni a létet!”

Az óra, amikor mondjátok: „Mit ér az én értelmem! Vajon éhezi az igazságot, miként az oroszlán az ő táplálékát? Szegény az, szenny és hitvány kedvtelés!”

Az óra, amikor mondjátok: Mit ér az én meggyőződésem! Még sohasem gerjesztett örületre. Mennyire belefáradtam az én jómba és gonoszomba! Mindez szegénység, szenny és hitvány kedvtelés!”

Az óra, amikor mondjátok: „Mit ér az igazságom! Nem látom, hogy izzó parázs lennék. Ám de az igazságos ember izzó parázs!”

Az óra, amelyben mondjátok: „Mit ér az én részvétem, vajon a részvét nem kereszt-e, amelyre azt szögezik, aki az embert szereti? Ám de az én részvétem nem keresztre feszítettés!” (Wildner Ö. ford.)

Babits Mihály: Esti kérdés

Midőn az est, e lágyan takaró
fekete, sima bársonytakaró,
melyet terít egy óriási dajka,
a féltett földet lassan eltakarja
s oly óvatossan, hogy minden fűszál
lágy leple alatt egyenessen áll
és nem kap a virágok szirma ráncot
s a hímes lepke kényes, dupla szárnyán
nem veszi a szivárványos zománcot
és úgy pihennek e lepelnek árnyán,
e könnyű, sima, bársonyos lepelnek,
hogy nem is érzik e lepelt tehernek:
olyankor bárhol járj a nagyvilágban,
vagy otthon ülhetsz barna, bús szobádban,
vagy kávéházban bámészan vigyázd,
hogy gyűjtják sorban a napfényű gázt;
vagy fáradtan, domb oldalán, ebekkel
nézzed a lombon át a lusta holdat;
vagy országúton, melyet por lepett el,

álmos kocsisod bóbiskolva hajthat;
vagy a hajónak ingó padlatán
szédülj, vagy a vonatnak pamlagán;
vagy idegen várost bolygván keresztül
állj meg a sarkokon csodálni restül
a távol utcák hosszú fonalát,
az utcalángok kettős vonalát;
vagy épp a vízi városban, a Riván,
hol lángot apróz matt opáltükör,
merengj a messze múltba visszaríván,
melynek emléke édesen gyötör,
elmúlt korodba, mely miként a bűvös
lámpának képe van is már, de nincs is,
melynek emléke sohse lehet hűvös,
melynek emléke teher is, de kincs is:
ott emlékektől terhes fejedet
a márványföldnek elcsüggesztheted:
csupa szépség közt és gyönyörben járván
mégis csak arra fogsz gondolni gyáván:
ez a sok szépség mind mire való?
mégis csak arra fogsz gondolni árván:
minek a selymes víz, a tarka márvány?
minek az est, e szárnyas takaró?
miért a dombok és miért a lombok
s a tenger, melybe nem vet magvető?
minek az árok, minek az apályok
s a felhők, e bús Danaida-lányok
s a nap, ez égő szizifuszi kő?
miért az emlékek, miért a múltak?
miért a lámpák és miért a holdak?
miért a végét nem lelő idő?
vagy vedd példának a piciny fűszálat:
miért nő a fű, hogyha majd leszárad?
miért szárad le, hogyha újra nő?

Devecseri Gábor: A mulandóság cáfolatául

1.

Az értelem, ha már kinyílt,
mindéig itt sugárzik;
gazdája holtával se hal;
nem illan, szét sem ázik.

A szépség, hogyha már kinyílt,
nem válik barna röggé;
virág, ha egy napig van itt,
egy nap van itt örökké.

2.

„Törékeny az öröm” – sikoltják
vagy mondják elnéző-szelíden
a költők századokon át.

Nincs állandóbb, úgy vettem észre.
Hogy megmarad! Nem az egészre
Emlékszel, a múlt mély tavát
tétova búvárként bolyongva:
hol ronda rém barlangja tát
iszony-torkot, hullámok gyöngéd
homálya függönyzi valóban
múlttá, elmúlttá; aranyát
látod csak csillogni a mélyben,
csak ez süt a függönyön át,
bármily piciny volt. S egy sziomra
élesebben látsz, mint a romra.
És ha az öröm oly törékeny,
mért őrzöd álmodozva ébren
makacs-szelíden a saját

napjaid forró-hidegének
s oly sok szeretettel
tavi mélyben
messze áramló idejének
csak mosolyát?

Csali mese

Két kezemben tartom a fejem;
Világmindenség van e helyen:

Mindaz, amit belé eleddig
gyűjtöttem. Majd őrzöm – semeddig.

Ha meghalok, meghal egy világ:
de gyászolni senki nem ér rá.

Mindenki visz egyet fejében,
teret, időt hordoz kevélyen.

Tapasztalatot visz, terveket,
felnagyított belső szerveket,

Sade márkit és Buddhát, Szent Tamást,
huszonkét forintról számadást,
fényezredévekről tudomást,
„ne késsek a hivatalból” aggódást,

5. Foglalkozás a konkrét szöveggel

8,5-15 A Prédikátor támadja a hagyományos teológia leegyszerűsítő elképzeléseit a bűnök büntetéséről, mivel ezeket a tapasztalat nem támasztja alá. Az ítéletet Isten hozza meg, de hogy milyen formában, az előttünk rejtve marad. Közmondásokkal cáfolja a hagyományos nézetet, amely szerint az igazak élete mindig sikeres. A sikeres életet nem tudja az ember elérni semmiféle igyekezet árán sem. Csak az ünnep öröme az, amit módjában van megteremteni magának.

8,16-9,6 Az emberi bölcsesség képtelen felfogni Isten cselekvésének értelmét.

9,7-10 Meg van győződve a dolgok átmeneti jellegéről (hiábavalóságáról), úgy vélekedik, hogy egyedül az élvezet az, amire érdemes összpontosítani az életünkben. Azonban a luxussal szemben a hétköznapi örömeket részesíti előnyben, amelyekkel Isten magajándékoz minket. Ezt a könyvben hétszer is megerősíti: 2,24; 3,12,22; 5,17; 8,15; 9,7-9; 11,9-10. Végül a prédikátor tanácsokat ad az emberhez illő életre. Azt mondja, hogy mindenki használja fel az idő nyújtotta lehetőséget. Isten nem irigyli az embertől az örömet. A földi javak Isten ajándékai. Azt javasolja, hogy vegyük észre az élet gazdagságát és éljük végig annak jó óráit, mert a halállal befejeződik minden.

Ezek a versek a záró költemény (11,9-12,7) témáit jelzik előre, és így keretbe foglalják az itt következő és egymással csak lazán összefüggő mondásokat (9,11-11,3).

9,11-12 A siker nem a tudáson és az igyekezeten múlik. Az idő és a szerencse játéka ajándékoz meg vele egyeseket.

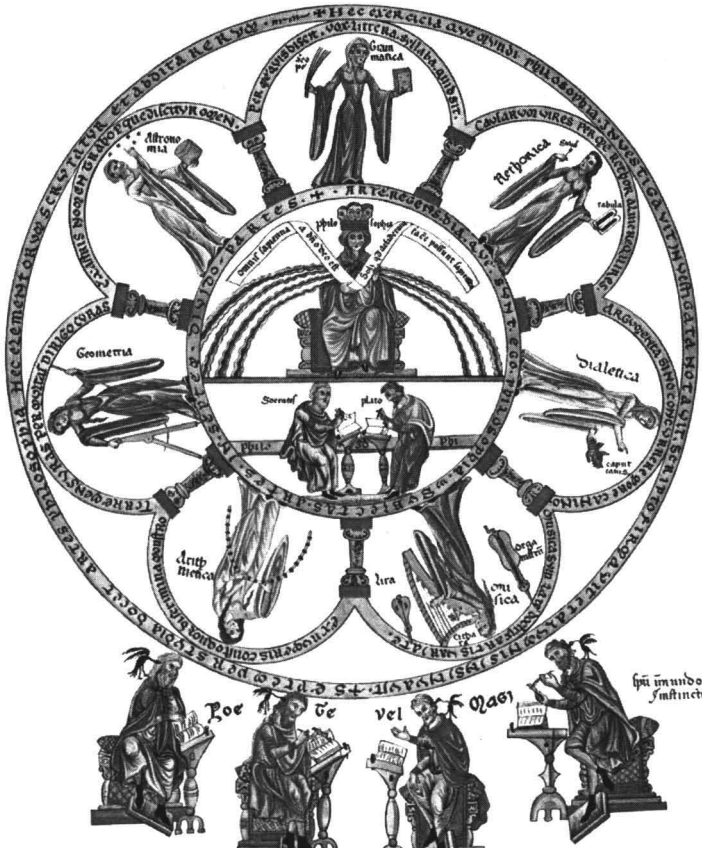
D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
1. Ének: Mielőtt egyet lépnél	ének kottából	Énekelj az Úrnak, 178. o. 5 perc
2. Mit nevezünk boldog életnek? A résztvevők rövid beszélgetése arról, hogy: - Mit nevezünk boldog életnek? - Mi a boldogság? - Ki a boldog ember? - Kit neveznek az evangéliumok boldognak? (Lásd Bevezetés 1.)	csoportos beszélgetés óravezető irányításával	10 perc

<p>3. a) A Prédikátor könyvének ismertetése Az óravezető előadása (lásd Bevezetés 2.a.)</p>	<p>az óra- vezető elő- adása</p>	<p>Szentírás, Prédi- kátor könyve tábla, kréta jegyzetfüzet, ce- ruza</p>
<p>3.b) A prédikátor személye, a könyv ke- letkezése Az óravezető rövid bevezető elő- adása (lásd Bevezetés 2.b)</p>		
<p>3.c) felépítése Az óravezető előadása (lásd Bevezetés 2.c)</p>		<p>10 perc</p>
<p>3.d) tartalma Az óravezető előadása (lásd Bevezetés 2.d)</p>		
<p>4.) A különböző szövegek összehasonlítása a Prédikátor könyvének főbb mondaniva- lójával</p>	<p>Kiscsoportos munka, utána ösz- szegzés az óravezető irányításá- val és az óravezető rövid kiegészítő magyará- zata</p>	<p>Munkalap 1. Munkalap 2. Munkalap 3. sokszorosítva</p>
<p>A résztvevőket három csoportra osztjuk, az első csoport nézi át az egyiptomi, a második az akkád, a harmadik a nyugati szépirodalmi és bölcsességi szemelvényeket</p>		<p>60 perc</p>
<p>a.) Egyiptomi (lásd Bevezetés 3.a)</p>		
<p>b.) Akkád (lásd Bevezetés 3.b)</p>		
<p>c.) A Prédikátor könyvének hatása a nyugati szép- és bölcsességi irodalomban (lásd Bevezetés 4.)</p>		
<p>5.) Foglalkozás a konkrét szöveggel</p>		
<p>a.) siker és hiábavalóság</p>		
<p>- Mit gondolunk Isten igazságosságáról? - Mit gondolunk arról, hogy az embernek sa- ját kezébe kell vennie az életét? (Lásd Bevezetés 5.)</p>	<p>Csoportos beszélge- tés az óra- vezető ír- nyításával</p>	<p>Szentírás, Prédi- kátor könyve, 8,5-9,6 jegyzetfüzet, ce- ruza 15 perc</p>
<p>5.b.) az öröm keresése</p>		
<p>- Mit gondol, a Prédikátor biztatása az élet élvezetére erkölcstelen? (lásd bevezetés 5.)</p>	<p>Csoportos beszélge- tés az óra- vezető ír- nyításával</p>	<p>Szentírás, Prédi- kátor könyve, 9,7-12 jegyzetfüzet, ce- ruza, 5 perc</p>
<p>6.) Keresztény válasz a mulandóságra (lásd Alapgondolat)</p>	<p>Az óra- vezető elő- adása</p>	<p>jegyzetfüzet, ce- ruza 5 perc</p>
<p>7. Befejező ima, ének</p>	<p>Kötetlen ima</p>	<p>kotta, gyertya, gyufa, 10 perc</p>

Mit tanítottak az európai egyetemeken a Középkorban?

A Középkorban az európai egyetemeken azonos volt a tanítás rendje, bár egyesek az adott tárgyakhoz eltérő szövegeket választottak. A középkori egyetemi tanmenet főleg az ősi görög és római oktatási elveket követte. Az oktatás nyelve a latin volt.

A középkori egyetemista először a hét szabad művészetet (septem artes liberales) tanulta, amely magában foglalta a **Trivium**-ot (grammatika, retorika és logika) és a **Quadrivium**-ot (aritmetika, asztrológia, geometria és zene). Ezeket 8-9 év alatt lehetett elvégezni. Amikor a tanuló ezekből a tárgyakból levizsgázott, bölcsészdoktor, a bölcsészettudományok magisztere lett, és tovább tanulhatott a felsőbb fakultáson: teológiát, medicinát és jogot tanulhatott.

A Hármas Út (Trivium)

1. *Grammatika* – Egy német klerikus szerint, aki a Párizsi Egyetemen tanult a 14. században, a gyermekek hét éves korban kezdték tanulni a grammatikát. Ez azt jelenti, hogy a diáknak már a grammatika alapos megismerésével kellett rendelkeznie, amikor elkezdte a tanulást. Így is egy egész éven keresztül a grammatikát kellett tanulnia. Ennek során megtanulta a beszéd, az írás és a kiejtés művészetét (természetesen latinul). A hallgatóknak saját szövegeiket kellett elemezni, memorizálni és leírni.

2. *Retorika* – A retorika tanulása során a diáknak meg kellett tanulnia kifejezni magát, mindenek előtt a meggyőző beszédet kellett elsajátítania. Ez igen hasznos és gyakorlati képességet jelentett a klerikusok számára, akiktől elvárták, hogy értelmes prédikációkat tartsanak. Bár igen hasznos volt, a retorika nem volt központi eleme az oktatásnak. Párizsban például csak ünnepnapokon tanították, amikor más tárgyakat nem oktattak.

3. *Logika* – A középkori logika-oktatás középpontjában Arisztotelész és Boethius írásai álltak, például Arisztotelész tanítása az ún. toposz-logikáról és a toposz-érvelésről. Toposz az, amit eleve igaznak tartunk akkor is, ha nem lehet egyértelműen meghatározni, hogy miért igaz. Egyes történészek sze-

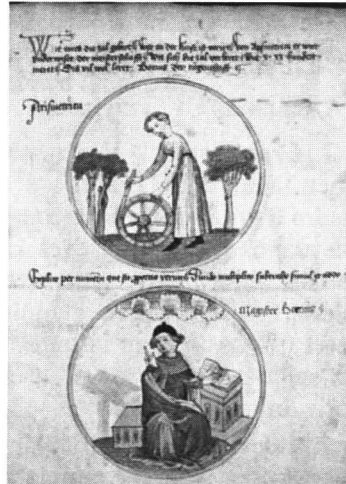
Logika

rint a logika volt a legfontosabb tárgy, amely áthatotta a többi szabad művészetet.

A Négyes Út (Quadrivium)

A quadrivium (négyes út) rendkívül fontos volt a Középkorban, mert az aritmetika és az asztronómia keretében meg kellett határozni a mozgó ünnepek, a Húsvétnek az időpontját, amit minden középkori klerikusnak tudnia kellett.

1. Aritmetika – A középkori hallgató előadásokat hallgatott a számok tulajdonságairól és az algebra alapeleimeiről. A középkori aritmetika az ókori görögök tanításán alapult. De amikor a Reneszánsz idején, a 12. században Európában bevezették a hindu-arab számrendszert, ez fokozatosan a helyébe lépett a római számtannak, és a nulla használata is elterjedt.

Aritmetika

Asztronómia

2. Asztronómia – A Középkorban a legtöbb tanító nem különböztette meg egymástól az asztronómiát és az asztrológiát, amint azt ma tesszük. A középkori asztronómia magában foglalta egyrészt az égitestek helyének meghatározását, másrészt azoknak az égövi alakzatoknak a tanulmányozását, amelyben az egyes bolygók láthatóak, és ebből igyekeztek előrejelzést adni a jövő eseményeire, és magyarázatot adni a múlt történéseire.

A Húsvét idejének meghatározása is fontos feladata volt az asztronómusoknak. Ezenkívül az égitestek állásából igyekeztek megtudni, hogy egy beteg meghal-e betegségében. Az asztronómusok horoszkópokat készítettek az emberek születési ideje alapján. Igyekeztek meghatározni, hogy valaki fogékony-e bizonyos betegségekre, vagy fiatalon fog-e meghalni.

3. Geometria – A középkori geometria elég kezdetleges volt, főként a Földdel foglalkozott, a Föld alakjával, méreteivel és az univerzumban elfoglalt helyével. A geometria tehát a földmérők, térkép-készítők és az építészek számára volt fontos.

4. Zene – A középkori egyetemeken a zeneoktatás főként a dallammal és a zeneszerzéssel foglalkozott. Nagy mértékben támaszkodtak az aritmetikára, mert

Geometria

szerintük mind a számok, mind az arányok fontosak ahhoz, hogy egy dallam kellemesen hangozzék.

Mivel a Középkorban az egyetemi hallgatók többsége klerikus volt, elsősorban az volt a cél, hogy olyan dallamokat tudjanak készíteni, amelyek a templomban az istentiszteleteken elhangzottak.

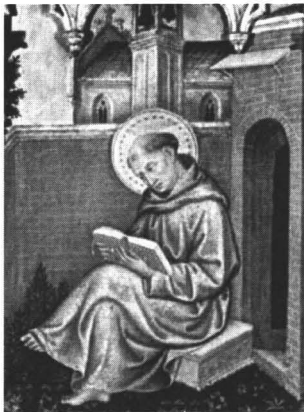

Musika

A magasabb fakultások

A magasabb fakultások a következők voltak: teológia, medicina és jus. Ezeket a hallgató nem kezdhetette el, amíg be nem fejezte a hét szabad művészet elsajátítását.

1. Teológia – Mielőtt a késő tizenkettedik és a tizenharmadik században az egyetemek kialakultak volna, teológiával a szerzetes rendek foglalkoztak. De attól kezdve, hogy az egyetemeken teológiát is tanítottak, a teológiai oktatást szigorúan ellenőrizte az Egyház. Az egyetemeknek a pápától kellett engedélyt kérni ahhoz, hogy teológiával foglalkozhassanak. Ha az engedélyt meg is kapták, a teológiai tananyagot alaposan ellenőrizték. Így például 1277-ben Stephen Tempier, Párizs püspöke 219 pontban elítélte az egyetem szakadár nézeteit, amelyeket szerinte a párizsi egyetem az oktatásban képvisel.

Teológia

2. Medicina – A középkori orvostudomány alapját a nedvek elmélete képezte. Eszerint az emberi test négy nedvből áll, ezek a vér, a hidegvér (nyál), a fekete és a sárga epe. A betegség oka az, hogy ezen nedvek egyike túlteng.

Alaposan tanulmányozták Avicenna, Galenus és Hippokratész nézeteit.

Az első orvosiskola Európában, Salernóban volt, de mivel csak medicinát oktattak, nem szokás egyetemnek tekinteni. De hamar elvesztette jelentőségét, miután Bologny, Montpellier és Párizs vált a medicina-oktatás legkiemelkedőbb központjává.

Ez valószínűleg azért történt, mert ezek az egyetemek a hangsúlyt az orvoslás gyakorlatára helyezték, ez pedig sokkal hasznosabb volt azok számára, akik orvosok akartak lenni.

3. Jus – A Közékorban a jognak két fő ága volt: a kánoni és civil jog. A kánonjogot az Egyház alkalmazta, a kánonjogászok az egyházi törvényszékeken dolgoztak. Ezzel szemben a civil jog világi volt, a világi kormányzók és a fejedelmek alkalmazták azokkal szemben, akik nem voltak a klérus tagjai.

A civil jog oktatása elől egyes egyetemek elzárkóztak, mint például a párizsi, és csak a kánonjoggal foglalkoztak. Aki civil jogot akart tanulni, annak más egyetemre kellett mennie.

Tanítás

Forrás: historyhit.com

Szentföldi régiségek

Szodoma pusztulása – Aszteroida pusztíthatta el a Bibliából ismert Szodomát – derült ki egy új kutatásból.

A Teremtés könyvében szereplő, Jordán-völgyben fekvő ősi várost a Biblia szerint lakóinak bűnei miatt kénköves és tüzes eső törölte el a Föld színéről.

Ezt most a tudomány is kezdi alátámasztani: az American Schools of Oriental Research éves találkozóján tartott beszámoló szerint egy levegőben felrobbanó nagyobb meteor pusztította el a 25 kilométer széles régióban virágzó civilizációt. "A legnagyobb

Szodoma pusztulása (Getty images)

bronzkori lelőhelyet sikerült feltárnunk a területen, nagyon úgy néz ki, a bibliai Szodomára találtunk rá" – írta az ásatást vezető kutatócsoport a weboldalán.

A Tall el-Hammam ásatási helyszínen folyó vizsgálatok megállapították, hogy a Holt-tengertől északnyugatra fekvő térség 2500 éven keresztül folyamatosan lakott volt egészen a bronzkor végéig. Radio-karbonos vizsgálatok szerint viszont 3700 éve egy mostanáig is-

meretlen kataklizma hirtelen végett vetett az itt található települések fejlődésének, az ősi civilizáció teljesen eltűnt, néhány alapkövet leszámítva sem építmények, sem falak nem maradtak fenn az utókorra.

A pusztító mibenlétére többek között a megolvadt fazekak külső bevonatában talált cirkonkristályok utalnak - az említett ásványok pillanatok alatt, extrém magas hőmérséklet hatására jöttek létre. A katasztrófa hatásait tovább fokozta, hogy nemcsak a környékbeli falvak és városok pusztultak el, a robbanás hatására a föld is terméketlenné vált. A számítások szerint 40 000 – 65 000 ember haláláért felelős az aszteroida. (*IFL Science*)

Bét-Semes – Ezeröttszáz éve, a bizánci korban épült hatalmas templom romjaira bukkantak a régészek Bét-Semesben, Izrael középső részén.

A „Dicsőséges Vértanú” temploma

A helyszínen talált görög nyelvű mozaikfelirat szerint egy titokzatos „dicsőséges mártír” emlékének szánták a hatodik században emelt templomot, amelynek padlózatát gazdag mozaikdíszítés, ablakait pedig üveg borította.

Az ókori római bazilikák építészeti jegyeit hordozó templomot I. Jusztinianosz bizánci császár uralkodása alatt (527-565) építették, majd tovább bővítették az 574 és 582 között uralkodó II. Tiberiosz császár által adományozott pénzből.

A Jeruzsálemtől harminc kilométerre, nyugatra fekvő Bét-Semes nevű város új, Ramat Beit Semes nevű negyedében, egy új lakópark építéskor bukkantak az ősi templomra. Ezen a helyen már három éve dolgoznak az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) szakemberei a leletek mentésén.

A templom a régészek szerint a muzulmán hódítás korai időszakában, vagyis a hetedik század első felében is népszerű zarándokhely maradt, erre utal a kriptában talált, korai iszlám korszakból származó 300 agyaglámpa. Ez a tény újabb adalékot szolgáltat a tudósok vitájához arról, hogy mennyire volt erőszakos és hirtelen a Szentföld meghódítása, és az ott élők muszlim hitre térése.

A templom központi hajóját két mellékhajó szegélyezi. A padlózatot bonyolult, növényeket, madarakat és geometriai mintázatot tartalmazó mozaikok díszítették, a falakat pedig színes freskók ékesítették.

A vallási célokat szolgáló épületegyüttes több mint 1500 négyzetméteres területen fekszik, a főépülethez további kiegészítő tereket is kapcsoltak, köztük a bejárata előtt egy nagy udvart.

A bazilika és az udvar is sokkal nagyobb a Szentföldön eddig megtalált bizánci emlékeknél

ΕΝΔΟΞΟ ΜΑΡΤΥΣ

„Dicsőséges Mártír”

Benjamin Storchan, az IAA igazgatója szerint. A kutatók az udvaron egy teljesen épen maradt görög feliratra bukkantak, amely szerint ezt a szent helyet az “endoxo martis” – vagyis a “dicsőséges mártír” emlékének szentelték.

“Nem tudjuk, hogy ki volt ez a mártír, de a templom és a feliratok alapján nagyon fontos személy lehetett” – nyilatkozta Storchan. “Nincs értelme egy ilyen hatalmas építmény létrehozásának éppen ebben a völgyben, kivéve, ha ez a hely a mártír halálát, vagy temetésének helyét jelöli”- tette hozzá.

A szöveg szerint a templomot 542-ben építették fel, s fő létrehozóját és apátját Malkhosznak hívták. Azonban ez sem visz közelebb a mártír rejtélyéhez, mert a régész szerint ebben a korban ez egy gyakori sémi név volt.

Az oltár alatt szinte teljesen épen maradt kriptát is találtak, amely eredetileg a mártír relikviáit őrizte, s amelyhez két lépcsősor vezetett, hogy egyszerre föl-, illetve lefelé haladhassanak külön-külön, ami a zarándokok jelentős számára utal.

A kriptát valamikor márványlapok borították, de ezeket később eltávolították, és bevakolták a helyiséget. Egykori látogatók arab betűkkel szöveget írtak a falra, és egy halat – a kereszténység egyik ősi szimbólumát – rajzoltak. Egyelőre nem sikerült megfejteni a szöveget, de dolgoznak rajta.

A templom bejáratait nagy kövekkel lezárva találták, ami azt jelzi, hogy az épület utolsó gondozói tudták, hogy el kell hagyniuk azt, de volt idejük bezárni az ajtókat, és remélték, hogy visszatérhetnek majd.

Mozaik

A Dicsőséges Mártír-templomnak elnevezett bazilika legfontosabb leleteit kiállítják Jeruzsálemben a Biblia Földje Múzeumban, és ünnepélyesen fog történni a különleges tárlat megnyitása.

A templom területén nem szerepelt lakóház építése az eredeti tervekben, ezért mindössze néhány földalatti vezeték és a csatornázást kellett átalakítani megtalálása után. A helyi hatóságok azt tervezik, hogy a régészeti feltárások lezárása után látogathatóvá teszik a bizánci templom maradványait. *Háárec – Síri Zsuzsa –MTI*

Kétezer éves datolyák – A szakemberek azt remélik, hogy képesek lesznek olyan datolyát termeszteni a júdeai sivatagban talált hím és nőnemű magokból növesztett fákon, mint amelyet kétezer éve Heródes király ehetett, és küldhetett Rómába, a császári udvarba.

Az *Ádámnak, Jónásnak, Urielnek, Boáznak, Juditnak és Hannának* elnevezett magokat különböző régészeti lelőhelyeken fedezték fel, majd Dél-Izraelben csíráztatták, és palántákat neveltek belőlük. Nem először keltettek életre több ezer éves datolyát: 2008-ban arról számoltak be, hogy egy Masszadán, Heródes Holt-tenger melletti

várában talált 1900 éves magból csíráztattak ki új, hímnemű növényt, amit akkor Matuzsálemnek neveztek el.

Az új kísérlettel tovább mentek, mert egyszerre több, és mindkét nemű növényeket termesztettek. Azt tervezik, hogy Matuzsálem virágporával fogják Hanna virágait beporozni, hogy ezzel olyan datolyához jussanak, mint amelyet Jézus korában ehettek errefelé az emberek. “Ez mégsem tipikus júdeai datolya lesz” – nyilatkozta a kutatásokat vezető Sarah Sallon, a jeruzsálemi Hadassza kórház Louis Borick Természetgyógyászati Kutatóközpontjának igazgatója. “Ugyanis akkoriban sem magvakból termesztették a gazdák a datolyapálmát, hanem akárcsak ma, a nagyon szépen termelő nőnemű növényeket klónozták.”

A datolyát mai tudásunk szerint először az Arab-félszigeten és Mezopotámiában, a mai Irakban termesztették több mint 6000 évvel ezelőtt, onnan terjedt el az ősi Júdeában és a Földközi-tenger térségében. Különböző betegségek gyógyítására is felhasználták, beleértve a depressziót és a memória romlását.

A híres júdeai datolyát nagyban exportálták erről a vidékről egészen a muzulmán hódításig, a hetedik század végéig. Az idősebb Plinius és Hérodotosz is beszámolt a júdeai datolya kiválóságáról, és hosszú eltarthatósági idejéről, amelynek révén messzi vidékekre tudták szállítani. “Heródes minden évben küldött belőle a római császárnak” –

mondta Sallon. A térség sok évszázados zűrzavaros hatalmi viszonyai azonban nem tettek jót a nagy odafigyelést, sok munkát kívánó növényeknek, és a tizenkilencedik századra teljesen eltűntek Izrael földjéről a datolyaültetvények.

“Hosszú órákat töltöttem a régészeti osztályokon a legjobb magok kiválogatásával. Sokban lyukak voltak, ahol rovarok hatoltak be, mások szétestek, de találtam több teljesen érintetlen, és kiválasztot-

A „Matuzsálem”

tam a legjobbakat” – mesélte el Sallon a Science Advances című tudományos lapban publikált tanulmányban leírtakat, hogy miként keltették életre a régészeti feltárásokon talált magvakat.

Végül hat mag kicsírázott. Az ezeken végzett radiokarbonos kor meghatározás szerint Hanna és Ádám valamikor az első és a negyedik század között, Judit és Boáz az i.e. első század közepétől az i.sz. második század közepéig, Uriel és Jonás pedig az i.sz. első és második század között keletkezhetett. A növények nemét meghatározó genetikai vizsgálat után Éva nevét Ádámra változtatták.

Voltak magok, amelyek hetek alatt kicsíráztak, de volt olyan is, amelyiknek fél évig tartott újjáéledése. Megállapították, hogy az ősi datolyamagok mintegy harminc százalékkal nagyobbak a modern, természet és vadon növe datolyapálmák magjainál. A genetikai elemzésből az is kiderült, hogy minél régebbi volt egy mag, annál “keletibb” volt, vagyis jobban hasonlított a Perzsa-öböl környékének növényeihez. Ádám és Matuzsálem áll genetikai állományában legközelebb a Perzsa-öböl mai fajtáihoz.

Hanna és Judit a modern iraki datolyákhoz áll közelebb, felmenőiket talán a babiloni fogságból hazatérő zsidók hozták magukkal az i.e. hatodik század végén, hiszen az idegenben sokan közülük datolyaültetvényeken dolgozhattak. Uriel, Boáz és Jónás viszont inkább az Egyiptomtól nyugatra eső és a modern marokkói fajtákkal mutat genetikai rokonságot. A tudósok ezt azzal magyarázzák, hogy őseiket Júdea római megszállása után a római birodalom észak-afrikai részeiből hozhatták. (MTI, Shiri Zsuzsa)

Libanon – A Bekaa folyó völgyében, Libanonban található Baalbek nem csupán a világ egyik történelmi örökség tekintetében legjelentősebb helye, de egyik legrejtélyesebb úti célja is, építményeinek egyes darabjaival kapcsolatban ugyanis máig tanácstalanok a kutatók, mivel nincs rá bizonyíték, hogy hatalmas tömegüket annak idején emberi erővel meg lehetett volna mozdítani. Így jelenlegi tudásunkat alapul véve sokan gondolják úgy, hogy Baalbek tulajdonképpen nem is létezhetne. Ötezer éve jóshely volt.

Leprás király Jeruzsálemben – I. Amalrik jeruzsálemi királynak 1161-ben fia született, aki a **Balduin** nevet kapta. (Jeruzsálem királya: 1174-85-ig). Kilenc éves volt, amikor a rettegett betegség jeleit fedezték fel nála. A lepra egyébként a hűvösebb hőmérsékletű helyeket kedveli, ezért is pusztított leggyakrabban például Skandináviában. A trónörökös herceget Türoszi Vilmos, Türosz érseke oktatta történelemre. Ő fedezte fel 1171 környékén, hogy a fiatal herceg leprában szenved. Balduin néhány barátjával játszadozott a palota kertjében, és *„állhatatossági próbát tettek: körmüket egymás karjába mélyesztették, és az ifjú herceg volt az egyetlen, akinek arcizma sem rándult”*. Abból, hogy a trónörökös nem érzékeli a fájdalmat, Türoszi Vilmos rájött, hogy tanítványa beteg. A betegséget eleinte nem azonosították egyértelműen a leprával, ám ahogy Balduin egyre idősebb lett, úgy vált mind nyilvánvalóbbá, hogy miben is szenved. *A lepra, amelyet elefantázisnak neveztek, s ártalmas ugyan a beteg számára, de környezetét nem fertőzi. A bete számára halálos, de Balduin a szokásos módon élt.*

A lepra, más néven Hansen-betegség (régi magyar nevén a belpoklosság) a *Mycobacterium leprae* nevű baktérium krónikus fertőzésének köszönhető. A kór bőrelváltozást okoz, ami maradandóan károsíthatja az arcot, az idegeket, a szemet és a végtagokat, a lábak és a karok a másodlagos fertőzések kialakulása során deformálódhatnak. Érdekes módon a középkor óta változatlan a lepra genetikai állománya, ám csupán nem olyan rég fedezték fel a hatásos kezelési módszert, amely azonban több évig is eltart. A 16. században meredeken csökkenni kezdett a leprások száma, vélhetően azért, mert az emberek idővel védelemet szereztek ellene, ami annak is köszönhető, hogy száműzték azokat, akik megkapták a kórt, s életük végéig bujkálniuk kellett, illetve lepratelepen tengődniük.

A lepra lassú és fájdalmas halált eredményez, emellett pedig azzal járt, hogy a közösség tisztátalannak bélyegezve kiközösítette a beteget, akit szó szerint száműztek a lakott területekről. Szinte esélytelen volt, hogy egy leprás bármilyen karriert is fusson be. Ám a királyoknál semmi sem lehetetlen.

Forrás: Múlt-kor, 2018

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Szentírások a határainkon kívül élő magyaroknak – A Szentírás Alapítvány a közelmúltban elnyert jelentős támogatás felhasználásával kb. 1800 Szentírást ajándékozott a Kárpátaljai Püspökségnek, az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulatnak, és a vajdasági magyar katolikus híveknek. A Szentírások kiszállítását a Magyar Katolikus Karitásztól volt szíves lebonyolítani.

Jeromos füzetek – az utolsó szám a 120. lesz – Mivel a nyomtatott ismeretközlést ma már nagy mértékben felváltotta az Internet és az okostelefonok világa, Társulatunk úgy határozott, hogy a Jeromos füzetek szerkesztését, kiadását és terjesztését nyomtatott formában befejezi a jövő évi 120. számmal. Ez azért is indokolt, mert a folyóirat kiadása (az évi négy szám) és terjesztése igen megdrágult (nyomda- és postaköltség), és az utóbbi időben évente kb. egymillió forint veszteséget jelent. Időközben a megrendelések és a Tagtársainktól befolyó adományok is a minimálisra csökkentek.

Erdély – 150 éves a Katolikus Magyar Bibliatársulat – A Katolikus Magyar Bibliatársulat az idei főegyházmegyei biblianapot október 19-én szervezte meg, amely egyben a KMB 25. születésnapja is volt. A Marosvásárhelyen a Deus Providebit Házban megtartott tanulmányi napon és ünneplésen az egyházmegye több helységéből érkeztek résztvevők, olyan csoportok képviselőiben, amelyek rendszeresen olvassák és élik a Szentírást. A bevezetőben a gyulafehérvári kisszeminárium diákjai és brassói ifisek zenéltek és énekeltek, majd egy filmvetítés idézte a társulat kezdeteit, történetét és alapítóját, valamint olyan tagjait, tanúságtevőit, akik időközben már az Úr közvetlen közeléből kísérik a KMB földi ténykedését, törekvéseit. – Hozzánk is szólni akar az Úr – fogalmazta meg Oláh Dénes főesperes, aki a biblianap kezdetén ünnepélyesen hozta be és helyezte el mintegy trónon, a központban a Szentírást. Oláh Zoltán teológiai tanár, a KMB tiszteletbeli elnöke *Ne vígy minket kísértésbe* (Mt 6,13a) címen tartott előadást, a Miatyánk imát elemezve, főleg a címben kiemelt kérés mai (át)értelmezési kísérleteinek fölösleges

voltára mutatva rá. A biblianap délután 6 órakor a Tamás József segédpüspök által celebrált szentmisével ért véget.

Társulatunk közreműködése – A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 1990-es megalakulása után következő évtizedek során továbbképzési munkacsoportunkkal több, mint másfélszáz alkalommal tartottunk bibliaapostol-képző szemináriumot itthon és a hazánk határain kívül élő magyar katolikus körben, így Erdély különböző nagyvárosaiban is. Ezeken kezdettől fogva kiemelkedően aktív résztvevő volt Nagy József gyulafehérvári bibliikus professzor, és egy kedves hitoktató, Magos Gyöngyvér. Miután a bibliikus apostolság ügyét Jakubinyi érsek úr messzesemenően támogatta, már 1995-ben megalakulhatott az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulat, amelynek első igazgatója Nagy József atya volt, az elsőszámú szervezője és animátora pedig Magos Gyöngyvér. Az erdélyi bibliatársulatot öt éven át rendszeres anyagi támogatásban részesítette Társulatunk, a következő évtizedekben a lehető legkedvezményesebb áron biztosítottuk számára a magyar nyelvű szentírásokat. A jelen év első hónapjaiban pedig több, mint ezerötszáz Szentírást kaptak a Társulatunk által létrehozott Szentírás Alapítványtól díjmentesen.

Az elmúlt huszonöt év alatt az erdélyi Magyar Katolikus Bibliatársulat rendkívül eredményes munkát végzett az erdélyi magyar katolikus hívek körében. Ezért mi is őszinte elismerésünket fejezzük ki, és Isten áldását kérjük továbbra is apostoli munkájukhoz.

Bibliaolvasó maraton, Marosszentgyörgy – Négy éve minden szeptemberben megszervezik Marosszentgyörgyön a bibliaolvasó maratont, a Szentírás vasárnapja előtti pénteken. Ezen a napon kora reggeltől az esti szentmiséig folyamatosan hallható Isten igéje a marosszentgyörgyi templomban.

A nap célja, hogy minél több hívő keresztény olvassa, megismerje, megszeresse a Szentírást, és törekedjen annak a fényében élni életét. A hívek a bibliaolvasó maratont megelőző hetekben előzetesen bejelentkeztek Baricz Lajos plébánosnál és munkatársainál, majd negyedóránként reggel fél 8-tól este háromnegyed 7-ig egymást váltva végezték a szolgálatot.

Fogarasi Gizella, a nap főszervezője nagy örömmel és lelkesedéssel vállalja évről évre a szervezéssel járó nehézségeket. „Én Isten szolgálatának élem meg. Ezért szívesen, szeretettel végzem ezt a munkát, még ha kisebb-nagyobb áldozattal vagy néha lemondással is jár ez a szolgálat. Hiszem, hogy Istennek terve van ezzel a nappal is, mint minden egyes nappal, ami az Ő dicsőségére van. Hiszem, hogy munkálkodik azok szívében, akik eljöttek akár olvasni a Szentírást, akár meghallgatni, akár csak egy kis időre Isten jelenlétében, és az Igében elmerülni.

Úgy fogalmazott: az, hogy Isten igéje hangzik egész nap a templomban, kézzelfogható jele annak, hogy Isten szól hozzánk a Szentíráson keresztül, üzenete van mindannyiunk számára, amelyet nyitott szívvel kell befogadnunk.

A nap megszervezésében a marosszentgyörgyi közösséget a Katolikus Magyar Bibliatársulat (KMB) is támogatta.

Molnár Izabella

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 4-5-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiessdje munkánkhoz, és imába foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2020. ápr. 17.: Jn 14,1-6; ápr. 24.: Ef 5,8-9; máj. 8.: Mt 11, 29; máj. 22.: Gal 4,26; jún. 05.: Ef 4,23-24; jún. 19.: Mt 6,7-8; júl. 3.: Ef 4,2-5; júl. 17.: Mk 9,2-8; júl. 31.: Mk 2,16; aug. 14.: Mt 10,40-42; aug. 28.: Róm 8,28-30; szept. 11.: Lk 8,16-18; szept. 25.: Lk 6,43-46.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

Minden kedves Tagtársunknak és Olvasónknak áldott,
Húsvéti Ünnepet kívánunk, szeretettel
a Társulat munkatársai!

ÚJDONSÁG !

Szent Pál apostol

KERESZTÉNY EMLÉKEK AZ I. S. SZÁZADBÓL

TARJÁNYI BÉLA

KERESZTÉNY EMLÉKEK
AZ ELSŐ HÁROM SZÁZADBÓL

Tajányi Béla (Szerk.):

Keresztény emlékek az első három századból

Társulatunk gondozásában megjelent Tarjányi Béla új összeállítás bemutatja Katolikus egyházunk korai történetét az apostoli kor után. Az Egyház közép- és újkori történelme mindannyiunk számára megismerhető, de a kereszténység első három-négy századának eseményei eléggé a homályba vesznek. Összeállítással arra tettem kísérletet, hogy felidézzek lehetőleg minél többet azokból az emlékekből, amelyek e hősiességgel kapcsolatban írott vagy szóbeli formában fennmaradtak az Egyház emlékezetében, és tovább élve ma is alakítják keresztény tudatunkat és vallási életünket.

A kötet 480 oldalon ismerteti Egyházunknak e küzdelmes korszakát. A reprezentatív kiadványt 330 színes illusztráció teszi igazán érdekessé.

Ára: 6.000.- Ft ***Belső egyházi terjesztésben e kötet árából
Bibliaboltunkban 25 % kedvezményt adunk***

Isten Szava

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

Remény (Rütics István felv.)

megmarad örökre
